ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (τρίτο πενταμελές τμήμα) της 14ης Μαΐου 1998 *

Στην υπόθεση Τ-308/94,

Cascades SA, εταιρία γαλλικού δικαίου, με έδρα το Bagnolet (Γαλλία), εκπροσωπούμενη από τους Jean-Louis Fourgoux, Jean-Patrice de La Laurencie, Jacques Buhart, δικηγόρους Παρισιού, και Jean-Yves Art, δικηγόρο Βρυξελλών, επικουρούμενους από τον David O'Keeffe, solicitor της Law Society της Ιρλανδίας, με αντικλήτους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Arendt και Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένης αρχικώς μεν από τους Richard Lyal, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, και Géraud de Bergues, εθνικό δημόσιο υπάλληλο απεσπασμένο στην Επιτροπή, ακολούθως δε από τους R. Lyal και Guy Charrier, εθνικό δημόσιο υπάλληλο απεσπασμένο στην Επιτροπή, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

που έχει ως αντικείμενο την ακύρωση της αποφάσεως 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833-Χαρτόνι) (ΕΕ 1994, L 243, σ. 1),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(τρίτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους B. Vesterdorf, Πρόεδρο, C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki και J. D. Cooke, δικαστές,

γραμματέας: J. Palacio González, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας που διεξήχθη από τις 25 Ιουνίου έως τις 8 Ιουλίου 1997,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό της διαφοράς

1 Η παρούσα υπόθεση αφορά την απόφαση 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833 — Χαρτόνι) (ΕΕ 1994, L 243, σ. 1), όπως διορθώθηκε πριν από τη

δημοσίευσή της με απόφαση της Επιτροπής της 26ης Ιουλίου 1994 [C(94) 2135 τελικό] (στο εξής: απόφαση). Με την απόφαση, επιβλήθηκαν πρόστιμα σε 19 κατασκευαστές προμηθευτές χαρτονιού εγκατεστημένους εντός της Κοινότητας, λόγω παραβάσεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

2 Με επιστολή της 22ας Νοεμβρίου 1990, η British Printing Industries Federation, οργάνωση που αντιπροσωπεύει τις περισσότερες βιομηχανίες εκτυπώσεως χαρτονιού στο Ηνωμένο Βασίλειο (στο εξής: BPIF), κατέθεσε στην Επιτροπή ανεπίσημη καταγγελία. Υποστήριξε ότι οι παραγωγοί χαρτονιού που εφοδιάζουν την αγορά του Ηνωμένου Βασιλείου είχαν προβεί σε μια σειρά ταυτοχρόνων και ενιαίων αυξήσεων των τιμών και ζητούσε από την Επιτροπή να διενεργήσει ελέγχους για να διαπιστωθεί κατά πόσον είχε διαπραχθεί παράβαση των κοινοτικών κανόνων περί ανταγωνισμού. Για να προσδώσει δημοσιότητα στην πρωτοβουλία της, η BPIF εξέδωσε ανακοινωθέν Τύπου. Στοιχεία αυτού του ανακοινωθέντος περιέλαβε ο ειδικευμένος εμπορικός Τύπος κατά τον μήνα Δεκέμβριο του 1990.

3 Στις 12 Δεκεμβρίου 1990, η Fédération française de cartonnage υπέβαλε επίσης ανεπίσημη καταγγελία στην Επιτροπή, παρόμοια με εκείνη της BPIF, στην οποία διατύπωνε κατηγορίες σχετικά με τη γαλλική αγορά χαρτονιού.

4 Στις 23 και 24 Απριλίου 1991, υπάλληλοι της Επιτροπής διενήργησαν, βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25, στο εξής: κανονισμός 17), ταυτοχρόνους ελέγχους χωρίς προειδοποίηση στα κτίρια και τις εγκαταστάσεις ορισμένων επιχειρήσεων και εμπορικών συνδέσμων του κλάδου του χαρτονιού.

5 Μετά τους ελέγχους αυτούς, η Επιτροπή απηύθυνε αίτηση παροχής πληροφοριών και εγγράφων βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17 σε όλους τους αποδέκτες της αποφάσεως.

6 Τα στοιχεία τα οποία συνέλεξε στο πλαίσιο αυτών των ελέγχων και αιτήσεων παροχής πληροφοριών και εγγράφων οδήγησαν την Επιτροπή στο συμπέρασμα ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον (στις πλείστες των περιπτώσεων), μετάσχει σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

7 Αποφάσισε, κατά συνέπεια, να κινήσει την κατ' εφαρμογήν της διατάξεως αυτής προβλεπόμενη διαδικασία. Με επιστολή της 21ης Δεκεμβρίου 1992, απηύθυνε ανακοίνωση των αιτιάσεων σε κάθε μία από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις. Όλες οι αποδέκτριες επιχειρήσεις απάντησαν γραπτώς. Εννέα εξ αυτών ζήτησαν να εκθέσουν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους. Η ακρόασή τους διενεργήθηκε από τις 7 έως τις 9 Ιουνίου 1993.

8 Κατά το πέρας της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση, η οποία περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις:

«Άρθρο 1

Οι επιχειρήσεις Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek De Eendracht NV (με εμπορική επωνυμία BPB de Eendracht NV) NV Koninklijke KNP BT NV (πρώην Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd [πρώην Reed Paper & Board (UK) Ltd], Stora Kopparberge Bergslags AB, Enso Española SA

(πρώην Tampella Española SA) και Moritz J. Weig GmbH & Co. KG παρέβησαν το άρθρο 85 παράγραφος 1 της Συνθήκης με τη συμμετοχή τους:

— στην περίπτωση της Buchmann και της Rena από τον Μάρτιο του 1988 περίπου μέχρι τα τέλη του 1990 τουλάχιστον,

— στην περίπτωση της Enso Española, τουλάχιστον από τον Μάρτιο του 1988 μέχρι το τέλος Απριλίου 1991 τουλάχιστον,

— στην περίπτωση της Gruber & Weber από το 1988 τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 1990,

— στις υπόλοιπες περιπτώσεις, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον,

σε μία συμφωνία και μια εναρμονισμένη πρακτική με τις οποίες, από τα μέσα του 1986, οι προμηθευτές χαρτονιού στην Κοινότητα:

— πραγματοποίησαν σε τακτά χρονικά διαστήματα σειρά μυστικών και θεσμοθετημένων συναντήσεων για να συζητήσουν και να υιοθετήσουν ένα κοινό βιομηχανικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού,

— συμφώνησαν τακτικές αυξήσεις των τιμών για κάθε ποιότητα του προϊόντος σε κάθε εθνικό νόμισμα,

— προσχεδίασαν και εφήρμοσαν ταυτόχρονες και ενιαίες αυξήσεις των τιμών σε ολόκληρη την Κοινότητα,

— συμφώνησαν άτυπα να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικότερων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις,

— έλαβαν, όλο και συχνότερα από τις αρχές του 1990, εναρμονισμένα μέτρα ελέγχου της προσφοράς του προϊόντος στην κοινοτική αγορά, για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των εν λόγω εναρμονισμένων αυξήσεων των τιμών,

— αντήλλαξαν εμπορικές πληροφορίες (για τις παραδόσεις, τις τιμές, την παύση της λειτουργίας των εργοστασίων, τις ανεκτέλεστες παραγγελίες και τα ποσοστά χρησιμοποίησης των μηχανημάτων) για τη στήριξη των παραπάνω μέτρων.

(...)

Άρθρο 3

Με την παρούσα απόφαση επιβάλλονται, για τις παραβάσεις του άρθρου 1 που διαπιστώθηκαν, τα ακόλουθα πρόστιμα στις παρακάτω επιχειρήσεις:

(...)

ii) Cascades SA, πρόστιμο 16 200 000 ECU·

(...)».

9 Κατά την απόφαση, η παράβαση εξελίχθηκε στο πλαίσιο ενός φορέα γνωστού ως Product Group Paperboard (στο εξής: PG Paperboard), ο οποίος απετελείτο από διάφορες ομάδες ή επιτροπές.

10 Εντός του φορέα αυτού συστάθηκε, περί τα μέσα του 1986, μια Presidents Working Group (ομάδα εργασίας προέδρων, στο εξής: PWG), αποτελούμενη από υψηλά ισταμένους εκπροσώπους των (οκτώ περίπου) μεγαλυτέρων παραγωγών χαρτονιού της Κοινότητας.

11 Η PWG είχε ως βασική δραστηριότητα να συζητεί και να διαβουλεύεται για την αγορά, τα μερίδια αγοράς, τις τιμές και την παραγωγική ικανότητα. Ειδικότερα, ελάμβανε βασικές αποφάσεις τόσο για το χρονοδιάγραμμα όσο και για το επίπεδο των αυξήσεων των τιμών που θα πραγματοποιούσαν οι παραγωγοί.

12 Η PWG υπέβαλλε εκθέσεις στην President Conference (συμβούλιο προέδρων, στο εξής: PC), στην οποία μετείχαν (κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά) όλοι σχεδόν οι διευθύνοντες σύμβουλοι των οικείων επιχειρήσεων. Η PC συνερχόταν κατά την υπό κρίση περίοδο δύο φορές ετησίως.

13 Περί τα τέλη του 1987, συστάθηκε η Joint Marketing Committee (κοινή επιτροπή μάρκετινγκ, στο εξής: JMC). Βασικό της έργο ήταν αφενός μεν να προσδιορίζει εάν και, εφόσον ναι, με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να τεθούν σε ισχύ οι αυξήσεις των τιμών, αφετέρου δε να επεξεργάζεται τις λεπτομέρειες των πρωτοβουλιών για τις τιμές που απεφάσιζε η PWG για καθεμία χώρα μεμονωμένα και για τους κυριοτέρους πελάτες με στόχο τη δημιουργία ενός συστήματος ισοδυνάμων τιμών στην Ευρώπη.

14 Τέλος, η «οικονομική επιτροπή» (στο εξής: ΟΕ) συζητούσε θέματα όπως οι διακυμάνσεις των τιμών στις εθνικές αγορές και οι ανεκτέλεστες παραγγελίες και γνωστοποιούσε τα πορίσματά της στην JMC ή, πριν από τα τέλη του 1987, στην προκάτοχο της JMC, Marketing Committee. Η ΟΕ απετελείτο από διευθυντές μάρκετινγκ ή/και πωλήσεων των περισσοτέρων από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και συνερχόταν περισσότερες από μία φορές ετησίως.

15 Όπως προκύπτει ακόμη από την απόφαση, η Επιτροπή έκρινε ότι οι δραστηριότητες της PG Paperboard υπεβοηθούντο από την ανταλλαγή πληροφοριών που γινόταν μέσω της εταιρείας καταπιστευτικής διαχειρίσεως Fides με έδρα τη Ζυρίχη (Ελβετία). Κατά την απόφαση, τα περισσότερα μέλη της PG Paperboard υπέβαλλαν στη Fides περιοδικές εκθέσεις σχετικά με τις παραγγελίες, την παραγωγή, τις πωλήσεις και τη χρησιμοποίηση της παραγωγικής ικανότητας. Οι εκθέσεις αυτές συγκεντρώνονταν στο πλαίσιο του συστήματος Fides, τα δε συγκεντρωμένα κατ' αυτόν τον τρόπο στοιχεία διαβιβάζονταν στη συνέχεια στους μετέχοντες.

16 Η προσφεύγουσα Cascades SA (στο εξής: Cascades) συνεστήθη τον Σεπτέμβριο του 1985. Το κεφάλαιό της κατέχει κατά πλειοψηφία η εταιρία καναδικού δικαίου Cascades Paperboard International Inc.

17 Ο καναδικός όμιλος εισήλθε στην ευρωπαϊκή αγορά χαρτονιού τον Μάιο του 1985, εξαγοράζοντας την εταιρία Cartonnerie Maurice Franck (η οποία μετετράπη στην Cascades La Rochette SA, στο εξής: Cascades La Rochette). Τον Μάιο του 1986, η Cascades αγόρασε τη χαρτονοποιία Blendecques (η οποία μετετράπη στην Cascades Blendecques SA, στο εξής: Cascades Blendecques).

18 Η απόφαση εκθέτει ότι η εταιρία βελγικού δικαίου Van Duffel NV (στο εξής: Duffel) και η εταιρία σουηδικού δικαίου Djupafors AB (στο εξής: Djupafors), τις οποίες η προσφεύγουσα εξαγόρασε τον Μάρτιο του 1989, μετείχαν, πριν από την εξαγορά τους, στην περιγραφόμενη στο άρθρο 1 της αποφάσεως σύμπραξη. Από το 1989, οι δύο επιχειρήσεις, κατά την απόφαση πάντα, άλλαξαν επωνυμία και συνέχισαν τις δραστηριότητές τους ως ανεξάρτητες θυγατρικές εταιρείες στον όμιλο Cascades (αιτιολογική σκέψη 147). Εν τούτοις, όσον αφορά τόσο την προ της εξαγοράς όσο και την μετά την εξαγορά τους από την Cascades περίοδο, η Επιτροπή έκρινε ότι ενδεικνυόταν να απευθύνει την απόφαση στον όμιλο Cascades, εκπροσωπούμενο από την προσφεύγουσα.

19 Τέλος, κατά την απόφαση, η προσφεύγουσα μετείχε στις συνεδριάσεις της PWG, της JMC και της OE κατά το χρονικό διάστημα από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991. Θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως μία από τους «επί κεφαλής» της συμπράξεως, που έπρεπε να φέρει ιδιαίτερη ευθύνη.

Διαδικασία

20 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 6 Οκτωβρίου 1994, η προσφεύγουσα άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

21 Με χωριστό δικόγραφο, το οποίο κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 4 Νοεμβρίου 1994, υπέβαλε επίσης αίτηση αναστολής εκτελέσεως των άρθρων 3 και 4 της αποφάσεως. Με διάταξη της 17ης Φεβρουαρίου 1995, T-308/94 R, Cascades κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-265), ο πρόεδρος του Πρωτοδικείου διέταξε την, υπό ορισμένους όρους, αναστολή της υποχρεώσεως της προσφεύγουσας να συστήσει υπέρ της Επιτροπής τραπεζική εγγύηση προς αποφυγή της άμεσης είσπραξης του προστίμου που της επιβλήθηκε με το άρθρο 3 της αποφάσεως. Διέταξε επίσης την προσφεύγουσα να κοινοποιήσει, εντός ορισμένης προθεσμίας, στην Επιτροπή συγκεκριμένες πληροφορίες.

22 Κατά της αποφάσεως προσέφυγαν επίσης δεκαέξι από τις λοιπές δεκαοκτώ επιχειρήσεις που θεωρήθηκαν υπαίτιες της παραβάσεως (υποθέσεις T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 και T-354/94).

23 Με επιστολή που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 10 Ιουνίου 1996, η προσφεύγουσα στην υπόθεση T-301/94, Laakmann Karton GmbH, παραιτήθηκε της προσφυγής της, η δε υπόθεση διαγράφηκε από το πρωτόκολλο του Πρωτοδικείου με διάταξη της 18ης Ιουλίου 1996, T-301/94, Laakmann Karton κατά Επιτροπής (που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή).

24 Κατά της αποφάσεως προσέφυγαν επίσης τέσσερις φινλανδικές επιχειρήσεις, μέλη του επαγγελματικού ομίλου Finnboard και ευθυνόμενες αλληλεγγύως, υπ' αυτή τους την ιδιότητα, για την πληρωμή του επιβληθέντος σ' αυτόν προστίμου (συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Τ-339/94, Τ-340/94, Τ-341/94 και Τ-342/94).

25 Τέλος, προσφυγή άσκησε ο σύνδεσμος CEPI-Cartonboard, μη αποδέκτης της αποφάσεως. Παραιτήθηκε όμως της προσφυγής του με επιστολή που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 8 Ιανουαρίου 1997, η δε υπόθεση διαγράφηκε από το πρωτόκολλο του Πρωτοδικείου με διάταξη της 6ης Μαρτίου 1997, Τ-312/94, CEPI-Cartonboard κατά Επιτροπής (που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή).

26 Με επιστολή της 5ης Φεβρουαρίου 1997, το Πρωτοδικείο κάλεσε τους διαδίκους να μετάσχουν σε ανεπίσημη συνάντηση, ιδίως για ν' αναπτύξουν τις παρατηρήσεις τους επί του ενδεχομένου της συνεκδικάσεως των υποθέσεων Τ-295/94, Τ-304/94, Τ-308/94, Τ-309/94, Τ-310/94, Τ-311/94, Τ-317/94, Τ-319/94, Τ-327/94, Τ-334/94, Τ-337/94, Τ-338/94, Τ-347/94, Τ-348/94, Τ-352/94 και Τ-354/94, προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας. Κατά τη συνάντηση αυτή, που πραγματοποιήθηκε στις 29 Απριλίου 1997, οι διάδικοι αποδέχθηκαν τη συνεκδίκαση αυτή.

27 Με διάταξη της 4ης Ιουνίου 1997, ο πρόεδρος του τρίτου πενταμελούς τμήματος του Πρωτοδικείου αποφάσισε να συνεκδικάσει λόγω συναφείας τις προαναφερθείσες υποθέσεις προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 50 του Κανονισμού Διαδικασίας, δέχθηκε δε αίτηση εμπιστευτικού χειρισμού την οποία υπέβαλε η προσφεύγουσα της υποθέσεως Τ-334/94.

28 Με διάταξη της 20ής Ιουνίου 1997, δέχθηκε αίτηση εμπιστευτικού χειρισμού την οποία υπέβαλε η προσφεύγουσα της υποθέσεως Τ-337/94 σχετικά με έγγραφο το οποίο προσκόμισε εις απάντηση γραπτής ερωτήσεως του Πρωτοδικείου.

29 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (τρίτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να λάβει μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας, ζητώντας από τους διαδίκους να απαντήσουν σε ορισμένες γραπτές ερωτήσεις και να προσκομίσουν ορισμένα έγγραφα. Οι διάδικοι ανταποκρίθηκαν στα αιτήματα αυτά.

30 Οι διάδικοι των απαριθμουμένων στη σκέψη 26 υποθέσεων αγόρευσαν και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη δημόσια συνεδρίαση που διεξήχθη από τις 25 Ιουνίου έως τις 8 Ιουλίου 1997.

Αιτήματα των διαδίκων

31 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει την απόφαση καθ' όσον την αφορά·

— επικουρικώς, να μειώσει το επιβληθέν στην προσφεύγουσα με το άρθρο 3 της αποφάσεως πρόστιμο·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

32 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Επί του αιτήματος ακυρώσεως της αποφάσεως

Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής των δικαιωμάτων του αμυνομένου

Επιχειρήματα των διαδίκων

33 Η προσφεύγουσα διατείνεται ότι η απόφαση περιέχει μια αιτίαση που δεν περιλαμβανόταν στη σύνοψη της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, και συγκεκριμένα την αφορώσα τη συζήτηση και υιοθέτηση κοινού κλαδικού σχεδίου περιορισμού του ανταγωνισμού (άρθρο 1, πέμπτη περίπτωση, της αποφάσεως). Η σύνοψη της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, όμως, αποτελεί ουσιώδες στοιχείο του φακέλου, που σκοπό έχει να ενημερώσει τους αποδέκτες για τις πράξεις που τους καταλογίζονται. Η εν λόγω αιτίαση δεν μνημονεύεται ούτε στο σώμα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

34 Η προσφεύγουσα αποκρούει την επιχειρηματολογία της Επιτροπής ότι η αιτίαση περί «βιομηχανικού σχεδίου» δεν αποτελεί αυτοτελή αιτίαση, διότι επικαλύπτει τις διάφορες πτυχές της επικρινόμενης συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα, η έννοια του «βιομηχανικού σχεδίου» αφορά το σύνολο των οικονομικών και κοινωνικών μέτρων που θεσπίζονται και μορφοποιούνται εγγράφως, συνήθως από το κράτος, για την αναδιάρθρωση ενός κλάδου. Η PG Paperboard όμως ουδέποτε συγκέντρωσε όλους τους παρόντες στην κοινοτική αγορά παραγωγούς, ούτε άλλωστε η αγορά εξαγωγής απετέλεσε ποτέ αντικείμενο των συνεδριάσεων της PG Paperboard. Τέλος, το γεγονός και μόνον ότι η αιτίαση αυτή κατονομάστηκε χωριστά από τις λοιπές αιτιάσεις στο άρθρο 1 της αποφάσεως δείχνει ότι είναι χωριστή από τις λοιπές αιτιάσεις.

35 Η προσφεύγουσα, επικαλούμενη τη σχετική με την ανακοίνωση των αιτιάσεων νομολογία του Δικαστηρίου (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 13ης Φεβρουαρίου 1979, 85/76, Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 215, σκέψη 11, και της 31ης Μαρτίου 1993, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 και C-125/85 έως C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ.

κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-1307, σκέψεις 42 και 52), καταλήγει ότι η απόφαση, κρίνοντας αποδεδειγμένη μια αιτίαση που δεν της είχε κοινοποιηθεί προηγουμένως, έπληξε ανεπανόρθωτα τα δικαιώματα άμυνάς της.

36 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι ανέφερε ρητά στην ανακοίνωση των αιτιάσεων ότι η σύνοψή της έχει ενημερωτικό απλώς χαρακτήρα, ότι μόνη λειτουργία της ήταν να δώσει μια σύντομη πληροφόρηση για τη φύση της φερομένης παραβάσεως και ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη υπό το πρίσμα των αναλυτικών αιτιάσεων που περιέχονται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Όπως όμως προκύπτει από την ανακοίνωση των αιτιάσεων, λαμβανόμενη στο σύνολό της, η Επιτροπή προσήπτε στην προσφεύγουσα ότι μετείχε στη συζήτηση και υιοθέτηση κοινού σχεδίου περιορισμού του ανταγωνισμού στον κλάδο του χαρτονιού.

37 Ο όρος «σχέδιο» χρησιμοποιήθηκε εν προκειμένω, για να τονιστεί ότι οι μετέχοντες κατέληξαν, από τα τέλη 1987, σε αληθή οριστική συμφωνία επί των όρων της συμπαιγνίας τους, οι δε διάφορες πρωτοβουλίες για τις τιμές που ελήφθησαν έκτοτε ήσαν στοιχεία αυτής της ίδιας συμφωνίας-πλαισίου. Οι ισχυρισμοί αυτοί περί εκ προμελέτης και θεσμοποιημένης συμπεριφοράς επίσης εκτέθηκαν στην ανακοίνωση αυτή.

38 Η αιτίαση περί υιοθετήσεως «βιομηχανικού σχεδίου» επικαλύπτει τις διάφορες άλλες πτυχές της επικρινομένης συμπεριφοράς και δεν διακρίνεται απ' αυτές. Επομένως, δεν ήταν αναγκαίο να εμφαίνεται χωριστά στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (προαναφερθείσα απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 50).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

39 Ο σεβασμός του δικαιώματος άμυνας σε κάθε διαδικασία που μπορεί να καταλήξει σε επιβολή κυρώσεων, ιδίως προστίμων ή χρηματικών ποινών, αποτελεί

θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου, που πρέπει να τηρείται, ακόμα και αν πρόκειται για διαδικασία διοικητικού χαρακτήρα (προαναφερθείσα απόφαση Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής, σκέψη 9).

40 Κατ' εφαρμογήν της αρχής αυτής, το άρθρο 19, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 και το άρθρο 4 του κανονισμού 99/63/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Ιουλίου 1963, περί των ακροάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 17 (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 37), επιβάλλουν στην Επιτροπή να κρίνει στην τελική της απόφαση αποδεδειγμένες εκείνες μόνον τις αιτιάσεις, για τις οποίες οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να καταστήσουν γνωστή την άποψή τους.

41 Το άρθρο 1, πέμπτη περίπτωση, της αποφάσεως προσάπτει στις κατονομαζόμενες στη διάταξη αυτή επιχειρήσεις ότι «πραγματοποίησαν σε τακτά χρονικά διαστήματα σειρά μυστικών και θεσμοθετημένων συναντήσεων για να συζητήσουν και να υιοθετήσουν ένα κοινό βιομηχανικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού».

42 Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν μνημονεύει τέτοια αιτίαση, πρέπει εν προκειμένω να εξακριβωθεί αν η διατύπωση των αιτιάσεων, ακόμη και αν ήταν συνοπτική, ήταν επαρκώς σαφής, ώστε η προσφεύγουσα να είναι όντως σε θέση να λάβει γνώση της αιτιάσεως αυτής. Υπό την προϋπόθεση αυτή και μόνο μπορεί να γίνει δεκτό ότι η γνωστοποίηση αιτιάσεων επιτέλεσε τη λειτουργία της, σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανονισμούς, η οποία συνίσταται στην παροχή όλων των αναγκαίων στοιχείων στις επιχειρήσεις, ώστε να μπορέσουν να αμυνθούν προσηκόντως πριν η Επιτροπή εκδώσει οριστική απόφαση (βλ. ιδίως προαναφερθείσα απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 42).

43 Συναφώς, όπως ορθώς υποστήριξε η Επιτροπή, η περιεχόμενη στο άρθρο 1, πέμπτη περίπτωση, της αποφάσεως αιτίαση περί συζητήσεως και υιοθετήσεως «κοινού βιομηχανικού σχεδίου» πρέπει να γίνει αντιληπτή υπό την έννοια ότι στις κατονομαζόμενες επιχειρήσεις καταλογίζεται ότι διαπραγματεύτηκαν και

συνήψαν μια διαρκή συμφωνία που κάλυπτε τις αντίθετες στον ανταγωνισμό ενέργειες που μνημονεύονται στο άρθρο 1 της αποφάσεως. Η χρήση του προσδιορισμού «βιομηχανικού» σημαίνει ότι το κοινό σχέδιο αφορούσε τον κλάδο του χαρτονιού.

44 Αυτή η ερμηνεία του διατακτικού της αποφάσεως συνάδει προς το σκεπτικό της, από το οποίο προκύπτει ότι η Επιτροπή χρησιμοποιεί τον όρο «σχέδιο» για να χαρακτηρίσει στοιχείο της κατά το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης έννοιας της συμφωνίας.

45 Έτσι, κατά την αιτιολογική σκέψη 126, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως:

«[...] συμφωνία μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει όταν τα μέρη έχουν επιτύχει συναίνεση, ακόμη και γενικής φύσης, όσον αφορά τις κατευθύνσεις των αμοιβαίων ενεργειών τους ή την αποχή από δραστηριότητες στην αγορά. Μολονότι προϋποθέτει την από κοινού λήψη αποφάσεων και δέσμευση εφαρμογής ενός κοινού σχεδίου, δεν χρειάζεται να έχει επίσημη ή έγγραφη μορφή [...]».

46 Περαιτέρω, η απόφαση διευκρινίζει (αιτιολογική σκέψη 131, πρώτο και δεύτερο εδάφιο):

«Η Επιτροπή κρίνει ότι, από τα τέλη του 1987, με την υλοποίηση της προοδευτικής αθέμιτης συνεργασίας των παραγωγών στο σύστημα "η τιμή πριν από την ποσότητα", η παράβαση παρουσίαζε όλα τα χαρακτηριστικά μιας πραγματικής "συμφωνίας" κατά την έννοια του άρθρου 85.

Η κατάστρωση ενός σχεδίου μέσω εξαμηνιαίων πρωτοβουλιών για τις τιμές δεν πρέπει να θεωρείται σαν μια σειρά μεμονωμένων συμφωνιών ή εναρμονισμένων πρακτικών, αλλά σαν μια ενιαία συνεχής συμφωνία.»

47 Συνεπώς, πρέπει να εξετασθεί αν, με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, προσήφθη ή όχι στην προσφεύγουσα ότι μετείχε στη διαπραγμάτευση και σύναψη διαρκούς συμφωνίας που κάλυπτε το σύνολο των φερομένων ως αντιθέτων στον ανταγωνισμό ενεργειών.

48 Η απευθυνθείσα στην προσφεύγουσα ανακοίνωση των αιτιάσεων περιλαμβάνει το βασικό έγγραφο, τα παραρτήματα και τις ατομικές πρωτοβουλίες που την αφορούν. Το βασικό έγγραφο δεν περιλαμβάνει διατακτικό, αλλά περιέχει «συνοπτική περιγραφή της παραβάσεως», που διευκρινίζει ότι «έχει ενημερωτικό και μόνο χαρακτήρα και σκοπό έχει να δώσει συνοπτική πληροφόρηση για τη φύση της φερομένης παραβάσεως» και ότι «πρέπει να συνεκτιμηθεί υπό το πρίσμα των αναλυτικών αιτιάσεων που κοινοποιούνται εν συνεχεία». Εν όψει της διευκρινίσεως αυτής, το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι επλήγησαν τα δικαιώματα άμυνάς της, διότι η εν λόγω αιτίαση δεν μνημονεύτηκε στη σύνοψη της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

49 Στο βασικό έγγραφο, η έκθεση των αιτιάσεων χωρίζεται σε δύο κύρια μέρη, ένα για τα πραγματικά περιστατικά και ένα για τη νομική εκτίμηση. Ελλείψει διατακτικού, η προσαπτόμενη στις επιχειρήσεις συμπεριφορά πρέπει να αναζητηθεί στο δεύτερο μέρος της ανακοινώσεως.

50 Μια ανάγνωση αυτού του μέρους της ανακοινώσεως των αιτιάσεων δείχνει ότι η επίμαχη αιτίαση περιέχεται όντως σ' αυτό.

51 Ειδικότερα, υπό την επικεφαλίδα «Η φύση της παραβάσεως», η Επιτροπή διευκρινίζει (σ. 83):

«Τα κύρια χαρακτηριστικά του συστήματος "η τιμή πριν από την ποσότητα" ήσαν τα εξής:

— έλεγχος της παραγωγής επιτρέπων να δημιουργηθούν στην αγορά ευνοϊκές για τις ανατιμήσεις συνθήκες·

— η περιοδική υλοποίηση εναρμονισμένων πρωτοβουλιών για τις τιμές, συνισταμένων στην εφαρμογή, απ' όλους τους παραγωγούς, ταυτοχρόνων και ομοιομόρφων ανατιμήσεων στις διάφορες εθνικές αγορές·

— η δημιουργία ενιαίου συστήματος καθορισμού των τιμών σε ευρωπαϊκή κλίμακα·

— ο έλεγχος των μεριδίων αγοράς των κυριοτέρων παραγωγών.

Η Επιτροπή κρίνει ότι, από τα τέλη του 1987, με την υλοποίηση της προοδευτικής αθέμιτης συνεργασίας των παραγωγών στο πλαίσιοτου συστήματος "η τιμή πριν από την ποσότητα", μπορούσε να θεωρηθεί ότι η παράβαση παρουσίαζε όλα τα χαρακτηριστικά μιας πραγματικής "συμφωνίας" κατά την έννοια του άρθρου 85.»

52 Δεδομένου, λοιπόν, ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων προσήπτε στις αποδέκτριες επιχειρήσεις, με αρκετή σαφήνεια, ότι είχαν μετάσχει στη διαπραγμάτευση και τη σύναψη διαρκούς συμφωνίας που κάλυπτε το σύνολο των φερομένων ως αντιθέτων στον ανταγωνισμό ενεργειών, η απόφαση, διαπιστώνοντας τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στη συζήτηση και υιοθέτηση «κοινού βιομηχανικού σχεδίου», δεν έκρινε ως αποδεδειγμένη μια αιτίαση που δεν είχε περιέλθει εις γνώση της με την ανακοίνωση των αιτιάσεων.

53 Επομένως, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως περί παραβάσεως της υποχρεώσεως εμπιστευτικότητας

Επιχειρήματα των διαδίκων

54 Η προσφεύγουσα τονίζει ότι, δυνάμει του άρθρου 214 της Συνθήκης και του άρθρου 20, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, οι υπάλληλοι της Επιτροπής υποχρεούνται να μη κοινολογούν πληροφορίες που, ως εκ της φύσεώς τους, καλύπτονται από το επαγγελματικό απόρρητο. Άρθρα όμως που δημοσιεύτηκαν στον οικονομικό Τύπο, από τις 13 Ιουλίου 1994 και μετά, ανέφεραν ότι η απόφαση επέκειτο. Οι αποκαλυφθείσες στα άρθρα αυτά του Τύπου πληροφορίες, που περιείχαν συγκεκριμένα σχόλια όχι μόνο για την ύπαρξη και την εξέλιξη της διαδικασίας, αλλά και για το περιεχόμενο της αποφάσεως, επήγαζαν κατ' ανάγκη από τις υπηρεσίες της Επιτροπής, κατά παράβαση των ρητών διατάξεων περί εμπιστευτικότητας.

55 Η μη τήρηση της υποχρεώσεως εμπιστευτικότητας θίγει το ίδιο το κύρος των οικονομικών εκτιμήσεων της Επιτροπής. Επομένως, δεν πρόκειται για απλή «εξωτερική πλημμέλεια», αλλά για ελάττωμα που δικαιολογεί ακύρωση της αποφάσεως.

56 Η Επιτροπή αμφισβητεί ότι οι πληροφορίες που διαδόθηκαν στον Τύπο προήλθαν από την ίδια και διατείνεται ότι και άλλες διοικήσεις εγνώρισαν το περιεχόμενο των σχεδίων αποφάσεως πριν εγκριθούν από το συλλογικό όργανο των μελών της Επιτροπής.

57 Εν πάση περιπτώσει, η προσφεύγουσα δεν ανέφερε για ποιους λόγους η φερομένη προσβολή της αρχής της εμπιστευτικότητας επηρέασε το περιεχόμενο της αποφάσεως. Ενδεχόμενη παράβαση της υποχρεώσεως εμπιστευτικότητας συνιστά εξωτερική απλώς πλημμέλεια μη επηρεάζουσα το κύρος της αποφάσεως (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1978, 27/76, United Brands κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1978, σ. 75, σκέψεις 284 έως 288, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 7ης Ιουλίου 1994, T-43/92, Dunlop Slazenger κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-441, σκέψεις 27 έως 29).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

58 Και αν ακόμη γίνει δεκτό ότι οι υπηρεσίες της Επιτροπής είναι υπεύθυνες για τη διαρροή στην οποία αναφέρονται τα άρθρα του Τύπου που επικαλείται η προσφεύγουσα, πράγμα το οποίο ωστόσο αρνείται η Επιτροπή και δεν αποδεικνύει η προσφεύγουσα, το γεγονός αυτό δεν θα είχε, ούτως ή άλλως, επίπτωση επί της νομιμότητας της αποφάσεως (προαναφερθείσα απόφαση Dunlop Slazenger κατά Επιτροπής, σκέψη 29). Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι η απόφαση δεν θα είχε ληφθεί ή θα είχε διαφορετικό περιεχόμενο αν δεν υφίσταντο τα επίμαχα ανακοινωθέντα (προαναφερθείσα απόφαση United Brands κατά Επιτροπής, σκέψη 286) ή, ακόμα, ότι η Επιτροπή εξέδωσε την απόφασή της στηριζόμενη «σε σκέψεις άλλες εκτός των περιλαμβανομένων σε αυτήν» (απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 1991, T-30/89, Hilti κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1439, σκέψη 136). Επομένως, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής της αρχής της συλλογικότητας

Επιχειρήματα των διαδίκων

59 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η απόφαση της 26ης Ιουλίου 1994 (βλ. σκέψη 1 ανωτέρω) εκδόθηκε υπό αδιευκρίνιστες διαδικαστικές συνθήκες και κατά παράβαση της αρχής της συλλογικότητας.

60 Με το υπόμνημα απαντήσεως, τονίζει ότι η απόφαση αυτή δεν περιέχει καμμία μνεία περί γνωμοδοτήσεως, πριν από την έκδοσή της, της Συμβουλευτικής Επιτροπής για τις Συμπράξεις και τις Δεσπόζουσες Θέσεις (στο εξής: Συμβουλευτική Επιτροπή). Δυνάμει όμως του άρθρου 190 της Συνθήκης και των άρθρων 10 και 15 του κανονισμού 17, γνωμοδότηση της Συμβουλευτικής Επιτροπής απαιτείται πριν από την έκδοση κάθε αποφάσεως που όπως, η της 26ης Ιουλίου 1994, επιβάλλει πρόστιμο (απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Φεβρουαρίου 1992, T-19/91, Vichy κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-415).

61 Επομένως, η απόφαση πρέπει ν' ακυρωθεί λόγω μη τηρήσεως των διαδικαστικών κανόνων (απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Φεβρουαρίου 1992, T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 και T-104/89, BASF κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-315, και απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, C-137/92 P, Επιτροπή κατά BASF κ.λπ., Συλλογή 1994, σ. I-2555).

62 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, με την απόφαση της 26ης Ιουλίου 1994, δεν προέβη σε νέα πραγματική ή νομική εκτίμηση, αλλά περιορίστηκε απλώς στο να διορθώσει το όνομα μιας από τις αποδέκτριες επιχειρήσεις και να επανορθώσει το σφάλμα που είχε διαπράξει στον υπολογισμό του προστίμου το οποίο είχε επιβάλει στην Europa Carton. Επομένως, η προσφεύγουσα δεν έχει κανένα συμφέρον να επικαλεσθεί ενδεχόμενες πλημμέλειες της διαδικασίας εκδόσεως της αμφισβητουμένης αποφάσεως.

63 Όσο για τον ισχυρισμό περί ελλείψεως γνωμοδοτήσεως της Συμβουλευτικής Επιτροπής, η επιχειρηματολογία την οποία προβάλλει η προσφεύγουσα με το υπόμνημα απαντήσεως συνιστά νέο ισχυρισμό, του οποίου την επίκληση απαγορεύει το άρθρο 48 του Κανονισμού Διαδικασίας.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

64 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να γίνει αντιληπτός υπό την έννοια ότι, κατά την έκδοση της αποφάσεως της 26ης Ιουλίου 1994, η Επιτροπή παρεγνώρισε την αρχή της συλλογικότητας.

65 Η επιχειρηματολογία ότι δεν ζητήθηκε η γνωμοδότηση της Συμβουλευτικής Επιτροπής πριν από την έκδοση αυτής της αποφάσεως, κατά παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 3, του κανονισμού 17, εξετέθη για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως. Δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ανάπτυξη της περιεχομένης στο δικόγραφο της προσφυγής επιχειρηματολογίας περί προσβολής της αρχής της συλλογικότητας. Συνιστά στην πραγματικότητα αυτοτελή λόγο ακυρώσεως στηριζόμενο σε τυπικό ελάττωμα που πλήττει τη νομιμότητα της διαδικασίας εκδόσεως της αποφάσεως.

66 Όμως, κατά το άρθρο 48, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, κατά τη διάρκεια της δίκης απαγορεύεται η προβολή νέων ισχυρισμών, εκτός αν στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία.

67 Επειδή ο λόγος ακυρώσεως περί ελλείψεως γνωμοδοτήσεως της Συμβουλευτικής Επιτροπής δεν στηρίζεται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία, πρέπει να κριθεί απαράδεκτος.

68 Όσον αφορά τον λόγο ακυρώσεως περί προσβολής της αρχής της συλλογικότητας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η προσφεύγουσα δεν επικαλείται καμμία ένδειξη ούτε κάποια συγκεκριμένη περίσταση ικανή ν' ανατρέψει το τεκμήριο νομιμότητας που ισχύει για τις κοινοτικές πράξεις (βλ. ιδίως προαναφερθείσα απόφαση Dunlop Slazenger κατά Επιτροπής, σκέψη 24). Επομένως, παρέλκει να ελεγχθεί αν συντρέχει ή όχι η φερομένη παράβαση (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 1994, T-34/92, Fiatagri και New Holland Ford κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-905, σκέψη 27).

69 Κατά συνέπεια, ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί ως αβάσιμος.

Επί του λόγου ακυρώσεως ότι το ανακοινωθέν Τύπου της Επιτροπής της 13ης Ιουλίου 1994 διίσταται από την απόφαση

Επιχειρήματα των διαδίκων

70 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η απόφαση δεν εκδόθηκε οριστικά πρίν από την απόφαση της 26ης Ιουλίου 1994.

71 Επισημαίνει ότι η Επιτροπή δημοσίευσε ανακοινωθέν Τύπου στις 13 Ιουλίου 1994, ημέρα εκδόσεως της αποφάσεως. Εφόσον, επομένως, το ανακοινωθέν αυτό προηγήθηκε της οριστικής αποφάσεως, οι ενδεχόμενες διαφορές ουσίας έναντι της αποφάσεως είναι ικανές, κατά το μέτρο που δείχνουν ότι η Επιτροπή στηρίχτηκε σε θεωρήσεις τις οποίες δεν εξέθεσε στην απόφαση, να επηρεάσουν το κύρος της (απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Νοεμβρίου 1983, 96/82 έως 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 και 110/82, IAZ κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3369, σκέψη 16, και προαναφερθείσα απόφαση Hilti κατά Επιτροπής, σκέψη 136).

72 Εν προκειμένω, από το ανακοινωθέν Τύπου προκύπτει όντως ότι η Επιτροπή στήριξε την απόφασή της σε θεωρήσεις τις οποίες δεν εξέθεσε με αυτήν. Το ανακοινωθέν αναφέρει ότι οι επιχειρήσεις «αποπειράθηκαν, από τη δεκαετία του '70 και εντεύθεν, να επιβάλουν τάξη στην αγορά, με μέτρια επιτυχία», ενώ η απόφαση λέει ρητά ότι η Επιτροπή «δεν διαθέτει αποδείξεις» περί αποπείρας καθορισμού τιμών μεταξύ 1975 και 1986. Η μνεία, στο ανακοινωθέν Τύπου, περί «μετρίας επιτυχίας» της υποτιθεμένης «απόπειρας» πλήττει τα δικαιώματα άμυνας της προσφεύγουσας, καθ' όσον αυτή κηρύχθηκε ένοχη χωρίς να έχει τηρηθεί η εκατέρωθεν ακρόαση και ενώ αθωώθηκε από την απόφαση που εκδόθηκε αργότερα.

73 Το γεγονός ότι, στο υπόμνημα αντικρούσεως, η Επιτροπή χρησιμοποιεί τις ίδιες διατυπώσεις με το ανακοινωθέν Τύπου επιβεβαιώνει ότι η απόφαση στηρίχθηκε σε θεωρήσεις που δεν εκτίθενται σ' αυτήν.

74 Η Επιτροπή αμφισβητεί ότι η απόφαση εκδόθηκε οριστικά στις 26 Ιουλίου 1994. Η απόφαση της 26ης Ιουλίου 1994 εκδόθηκε απλώς και μόνον για να επανορθώσει απλά σφάλματα που υπήρχαν στην προηγουμένη απόφαση. Υπ' αυτές τις συνθήκες, ενδεχόμενες διαφορές μεταξύ του ανακοινωθέντος Τύπου και της αποφάσεως δεν επηρεάζουν το κύρος της τελευταίας (προαναφερθείσα απόφαση Hilti κατά Επιτροπής, σκέψη 136).

75 Επί πλέον, δεν υπάρχει καμμία διαφορά ουσίας μεταξύ των εν λόγω εγγράφων. Συναφώς, η Επιτροπή παραθέτει μέρη των δύο εγγράφων που δείχνουν, κατ' αυτήν, ότι ούτε το ανακοινωθέν Τύπου ούτε η απόφαση καταμαρτυρούν πράξεις τελεσθείσες πριν από τα μέσα του 1986.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

76 Παρέλκει να προσδιοριστεί αν, όπως ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, η έκδοση της αποφάσεως ήταν μεταγενέστερη του ανακοινωθέντος Τύπου. Συγκεκριμένα, ο δικαστικός έλεγχος μπορεί να αφορά μόνο την προσβαλλομένη απόφαση (προαναφερθείσα απόφαση Hilti κατά Επιτροπής, σκέψη 136). Επομένως, πρέπει να ερευνηθεί αν το ανακοινωθέν Τύπου της 13ης Ιουλίου 1994 περιέχει στοιχεία από τα οποία να μπορεί να διαπιστωθεί ότι η απόφαση στηρίχτηκε σε θεωρήσεις άλλες πλην εκείνων τις οποίες περιέχει.

77 Το γεγονός ότι η Επιτροπή ανέφερε στο ανακοινωθέν Τύπου ότι οι επιχειρήσεις «αποπειράθηκαν, από τη δεκαετία του '70 και εντεύθεν, να επιβάλουν τάξη στην αγορά, με μέτρια επιτυχία», δεν αποδεικνύει ότι η Επιτροπή στήριξε την απόφαση στη θεώρηση αυτή.

78 Εν πάση περιπτώσει, στην απόφαση γίνεται νύξη για απόπειρα επιβολής τάξεως της αγοράς σε μια εποχή προγενέστερη εκείνης που θεωρείται ότι εσήμανε την έναρξη της παραβάσεως που περιγράφεται στο άρθρο 1 της αποφάσεως, ήτοι τα μέσα 1986.

79 Συγκεκριμένα, η αιτιολογική σκέψη 35, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως τονίζει:

«Σύμφωνα με τη Stora (δεύτερη δήλωση, σ. 2), οι παραγωγοί της Cartonboard είχαν "επιχειρήσει να επιβάλουν τάξη στην [...] αγορά από το 1975. Τα μέλη της PG Paperboard ή της προκατόχου της (πριν από το 1981) συνεδρίαζαν για να συζητήσουν τον καθορισμό των τιμών και των μεριδίων της αγοράς κατά την περίοδο αυτή".»

80 Περαιτέρω, η αιτιολογική σκέψη 161, πρώτο εδάφιο, διευκρινίζει:

«Αν και από τις δηλώσεις της Stora προκύπτει σαφώς ότι οι ρυθμίσεις αθέμιτης συνεργασίας υπήρχαν τουλάχιστον από το 1975, και ότι η PG Paperboard δημιουργήθηκε κατά πάσα πιθανότητα ως μέσο αθέμιτης συνεργασίας, στην παρούσα υπόθεση η Επιτροπή θα περιορίσει την αξιολόγησή της βάσει του άρθρου 85 και την επιβολή οποιωνδήποτε προστίμων για την περίοδο από τον Ιούνιο του 1986.»

81 Η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι στο σκεπτικό της αποφάσεως δικαιολογείται επαρκώς κατά δίκαιον γιατί η έναρξη της παραβάσεως την οποία διαπιστώνει στο άρθρο 1 αυτής καθορίστηκε στα μέσα 1986.

82 Συνεπώς, επειδή κανένα έρεισμα δεν βρίσκει το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή στήριξε στην πραγματικότητα την απόφασή της σε θεωρήσεις τις οποίες δεν εκθέτει σ' αυτήν, ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως περί αδυναμίας καταλογισμού της συμπράξεως στην προσφεύγουσα

Επιχειρήματα των διαδίκων

83 Με ένα πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, η άσκηση καταναγκασμού επί επιχειρήσεως εμποδίζει να της καταλογιστεί παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης. Ο κοινοτικός δικαστής όμως έχει εξετάσει μέχρι τώρα μόνο τις έννοιες της καταστάσεως ανάγκης και της δικαιολογημένης άμυνας στο πλαίσιο των διαφορών της Συνθήκης ΕΚΑΧ.

84 Για να εφαρμοστεί το άρθρο 85 της Συνθήκης, προϋποτίθεται οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις να διαθέτουν αληθή αυτονομία κατά τον καθορισμό της συμπεριφοράς τους στην αγορά [βλ., σ' αυτή την κατεύθυνση, τη νομολογία σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 85 της Συνθήκης στις επιχειρήσεις του ίδιου ομίλου (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 11ης Απριλίου 1989, 66/86, Ahmed Saeed Flugreisen και Silver Line Reisebüro, Συλλογή 1989, σ. 803, και της 4ης Μαΐου 1988, 30/87, Bodson, Συλλογή 1988, σ. 2479, και του Πρωτοδικείου της 12ης Ιανουαρίου 1995, Τ-102/92, Viho κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-17)]. Η διάταξη αυτή, επομένως, δεν εφαρμόζεται σε συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ δύο επιχειρήσεων, όταν η συμμετοχή της μιας επιβάλλεται από την άλλη, χωρίς η πρώτη να έχει στην πράξη τη δυνατότητα να ξεφύγει από την επιρροή και τον έλεγχο της δεύτερης. Την άποψη αυτή στηρίζει εμμέσως η απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1979, 32/78 και 36/78 έως 82/78, BMW Belgium κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 177). Την άποψη της προσφεύγουσας έχει δεχθεί το Cour d'appel de Paris με απόφασή του της 9ης Νοεμβρίου 1989, κατ' εφαρμογή των εθνικών κανόνων ανταγωνισμού.

85 Μια επιχείρηση πρέπει, επομένως, να εκφεύγει της εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης όταν έχει ενεργήσει υπό το κράτος καταναγκασμού, άπαξ η συμπεριφορά αυτή είναι απαραίτητη για ν' αποφύγει η επιχείρηση κίνδυνο από τον οποίο απειλείται, η απειλή ειναι άμεση, ο κίνδυνος είναι επικείμενος και δεν διαθέτει κανένα άλλο νόμιμο μέσο προς αποφυγή του. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι κατ' ουσίαν ανάλογες με εκείνες που συνιστούν την κατάσταση δικαιολογημένης άμυνας.

86 Με ένα δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι εξαναγκάστηκε να μετέχει στις συνεδριάσεις της PG Paperboard από άλλους παραγωγούς μέλη αυτής της ενώσεως.

87 Από της εισόδου της στην ευρωπαϊκή αγορά, που χαρακτηρίστηκε από την εξαγορά της εταιρίας Cartonnerie Maurice Franck (Cascades La Rochette) τον Μάιο του 1985, υιοθέτησε επιθετική συμπεριφορά στην αγορά.

88 Ωστόσο, στις αρχές του 1986, οι προέδροι της Finnboard και της KNP (ο δεύτερος προήδρευε τότε της PC) καθώς και ο Roos (τότε γενικός διευθυντής της Feldmühle) απηύθυναν διαβήματα προς τους Lemaire και Bannermann, γενικό διευθυντή και εμπορικό σύμβουλο, αντιστοίχως, της Cascades La Rochette, για να τεθεί τέρμα στην επιθετική τιμολογιακή πολιτική την οποία ασκούσε η προσφεύγουσα και για να συμμορφωθεί αυτή προς την πειθαρχία αγοράς των άλλων παραγωγών που συγκεντρώνονταν εντός της PG Paperboard. Αφού απέκρουσε το αίτημα αυτό, η προσφεύγουσα διαπίστωσε, κατά τους επόμενους μήνες, ότι έχανε τις περισσότερες από τις παραγγελίες τις οποίες προσπαθούσε να αποσπάσει. Η περίσταση αυτή εξηγείται από το γεγονός ότι άλλοι παραγωγοί πρότειναν εκ συστήματος κατώτερες τιμές από εκείνες που πρότεινε η προσφεύγουσα.

89 Μετά την εξαγορά της χαρτονοποιίας του Blendecques (Cascades Blendecques) τον Μάιο του 1986, η προσφεύγουσα αναγκάστηκε να ανεβάσει τις τιμές της για ν' αποσβέσει τις σημαντικές επενδύσεις της, να καλύψει τα χρηματοοικονομικά της έξοδα και ν' αποσπάσει επαρκές περιθώριο ακαθάριστου κέρδους. Η επιβίωσή της στην αγορά επέβαλλε να σταματήσει ο πόλεμος των τιμών τον

οποίο έστρεφε τότε εναντίον ολόκληρης της βιομηχανίας. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η προσφεύγουσα αναγκάστηκε ν' αποδεχθεί τους όρους τους οποίους επέβαλλαν οι όσοι προσέφεραν κατώτερες τιμές για να σταματήσει ο πόλεμος. Οι όροι αυτοί ήσαν να προσχωρήσει στην PG Paperboard, να συμμορφώνεται προς τις λαμβανόμενες αποφάσεις και να μετέχει στις συνεδριάσεις της PWG.

90 Προς στήριξη αυτών των ισχυρισμών, η προσφεύγουσα παραπέμπει στις δηλώσεις των Lemaire και Bannermann, δύο προσώπων που είχαν ζήσει τα εκτιθέμενα συμβάντα ως εκπρόσωποι της προσφεύγουσας, και προτείνει στο Πρωτοδικείο να ακούσει την προφορική τους μαρτυρία.

91 Τους ισχυρισμούς που περιέχονται σ' αυτές τις δηλώσεις επιρρωννύουν και άλλα αποδεικτικά στοιχεία.

92 Πρώτον, σύμφωνα με δήλωση της Stora (παράρτημα 39 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), οι απόπειρες της προσφεύγουσας ν' αυξήσει το μερίδιό της στην αγορά και οι αντιδράσεις των άλλων παραγωγών οδήγησαν σε σημαντική και ανεξέλεγκτη μείωση των τιμών. Η δήλωση αυτή επιβεβαιώνει τον — περιγραφόμενο από τον Bannermann — «πόλεμο των τιμών» τον οποίο προκάλεσε η είσοδος της προσφεύγουσας στην ευρωπαϊκή αγορά.

93 Δεύτερον, η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις συνεδριάσεις της PWG αποτελούσε «αναχρονισμό», διότι η επιχείρηση ήταν νεοαφιχθείσα στην ευρωπαϊκή αγορά, στις συνεδριάσεις δε αυτές μετείχε ήδη ο σημαντικότερος παραγωγός της Γαλλίας (Papeteries Béghin-Corbehem, που ανήκει τώρα στον όμιλο Stora). Η συμμετοχή της προσφεύγουσας εξηγείται, πράγματι, από τη βούληση των άλλων επιχειρήσεων που μετείχαν στις συνεδριάσεις να την ελέγχουν και να την εμποδίσουν να δρα ανεξάρτητα.

94 Τρίτον, η στάση την οποία υιοθέτησε αφού προσχώρησε στην PWG επιβεβαιώνει έμμεσα ότι ουδέποτε μετέσχε εκ προθέσεως στη διαβούλευση. Ουδέποτε διεδραμάτισε ενεργό ρόλο εντός της PWG και της PG Paperboard, δεδο-

μένου ότι οι αποφάσεις της PWG, ιδίως περί ανατιμήσεως, ελαμβάνοντο με κοινή συμφωνία μεταξύ της Finnboard, Mayr-Melnhof και Feldmühle πριν αρχίσουν οι συνεδριάσεις των οργάνων αυτών. Η Επιτροπή δεν προέβαλε κανένα στοιχείο ικανό να αποκρούσει αυτόν τον ισχυρισμό, ενώ αυτή έφερε το βάρος ν' αποδείξει τον ρόλο τον οποίο διαδραμάτιζαν τα διάφορα μέλη της PWG.

95 Σ' αυτή την αλληλουχία, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ακόμη ότι αντίθετα απ' ό,τι υποστηρίζεται στην αιτιολογική σκέψη 38 της αποφάσεως, ουδέποτε ενήργησε ως «ιμάντας μεταβιβάσεως» των αποφάσεων PWG και της PC προς τις Papeteries de Lancey, διότι το έργο αυτό εξεπλήρωνε το έτερο γαλλικό μέλος της PWG, ήτοι οι Papeteries Béghin-Corbehem, θυγατρική της Feldmühle.

96 Δεύτερον, η προσφεύγουσα ακολούθησε ανέκαθεν — και παρά την πίεση την οποία υφίστατο για ν' ακολουθεί τις λαμβανόμενες εντός της PG Paperboard αποφάσεις — επιθετική πολιτική ανταγωνισμού αποσκοπούσα στην αύξηση του μεριδίου αγοράς της. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνουν σημειώματα συνταχθέντα από άλλους παραγωγούς μέλη της PG Paperboard (παραρτήματα 109 και 117 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων) και δηλώσεις προερχόμενες από αγοραστές χαρτονιού. Επ' αυτού, η προσφεύγουσα εξηγεί ότι δεν είναι σε θέση ν' αποδείξει κατ' άλλον τρόπο ότι προσπάθησε ανέκαθεν ν' ακολουθεί τιμολογιακή πολιτική ανεξάρτητη έναντι των συστάσεων των οργάνων της PG Paperboard.

97 Τέλος, με ένα τρίτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, ισχυρίστηκε ότι ο καταναγκασμός τον οποίο υφίστατο ήταν ακαταμάχητος και ότι, επομένως, οι επίμαχες παραβάσεις δεν μπορούν να της καταλογιστούν, σύμφωνα με τις αρχές τις οποίες μνημονεύει στο πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως. Διευκρινίζει ότι ο καταναγκασμός πρέπει να θεωρείται ακαταμάχητος εάν η επιχείρηση που τον υφίσταται μπορούσε δικαιολογημένα να πιστεύσει αφενός μεν ότι η ύπαρξή της απειλείτο από τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων που τον ασκούσαν, αφετέρου δε ότι ο μόνος τρόπος που της επέτρεπε να διασώσει την ύπαρξή της ήταν να ενδώσει στον ασκούμενο καταναγκασμό. Κατ' αυτήν, οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνται εν προκειμένω.

98 Ως προς τη δεύτερη προϋπόθεση, ότι δηλαδή δικαιολογημένα η επιχείρηση πίστευσε ότι ο μόνος τρόπος για να σώσει την ύπαρξή της ήταν να ενδώσει στον καταναγκασμό, η προσφεύγουσα φρονεί ότι την πληρούσε, παρ' όλον ότι υπήρχε η δυνατότητα να προσφύγει στην Επιτροπή ή στον εθνικό δικαστή για να ζητήσει να τεθεί τέρμα στον καταναγκασμό.

99 Επικουρικώς, υποστηρίζει ότι δεν μπορούσε ν' αποκρούσει κατά τρόπο πρόσφορο και αποτελεσματικό αυτόν τον καταναγκασμό είτε υποβάλλοντας καταγγελία στην Επιτροπή, είτε κινώντας διαδικασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

100 Ως προς το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η απάντηση στο ερώτημα αν μια επιχείρηση που ενήργησε υπό το κράτος καταναγκασμού μπορεί να εκφύγει της εφαρμογής του άρθρου 85 πρέπει να στηριχτεί στην κοινοτική νομολογία τη σχετική με τις έννοιες της καταστάσεως ανάγκης (βλ., π.χ., αποφάσεις του Δικαστηρίου της 11ης Μαΐου 1983, 303/81 και 312/81, Klöckner-Werke κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1507, και της 16ης Νοεμβρίου 1983, 188/82, Thyssen κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3721) και της δικαιολογημένης άμυνας (απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1962, 16/61, Acciaierie Ferriere e Fonderie di Modena κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 783, και, στην ίδια κατεύθυνση, αποφάσεις της 10ης Μαρτίου 1992, T-9/89, Hüls κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-499, σκέψεις 365 και 366, και T-10/89, Hoechst κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-629, σκέψεις 358 και 359). Επομένως, η νομολογία, την οποία επικαλείται η προσφεύγουσα, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 85 της Συνθήκης σε επιχειρήσεις που ανήκουν στον ίδιο όμιλο, δεν ασκεί επιρροή.

101 Μια επιχείρηση δεν μπορεί να εκφύγει της εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης για τον λόγο ότι ενήργησε υπό κράτος καταναγκασμού, εκτός εάν η συμπεριφορά αυτή ήταν αναπόφευκτη για ν' απομακρύνει τον κίνδυνο που απειλούσε την επιχείρηση, αν οι απειλή ήταν άμεση, αν ο κίνδυνος ήταν επικείμενος και αν δεν διέθετε κανένα άλλο νόμιμο μέσο για να τον αποφύγει.

102 Ως προς το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η Επιτροπή διατείνεται ότι οι δηλώσεις των Lemaire και Bannermann δεν έχουν καμμία αποδεικτική ισχύ, δεδομένου ότι δεν επιβεβαιώνονται από κανένα αποδεικτικό στοιχείο. Εφόσον

η συμμετοχή στις συνεδριάσεις των οργάνων της PG Paperboard αποδείχθηκε, η προσφεύγουσα πρέπει ν' αποδείξει τους ισχυρισμούς που περιέχονται στις δηλώσεις ((βλ., στην ίδια κατεύθυνση, αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 24ης Οκτωβρίου 1991, T-2/89, Petrofina κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1087, σκέψη 128, και της 24ης Οκτωβρίου 1991, T-3/89, Atochem κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1177, σκέψη 53).

103 Η αποδεικτική ισχύς των δηλώσεων των Lemaire και Bannermann είναι πολλώ μάλλον αμφίβολη που η προσφεύγουσα δεν απέδειξε, κατά τη διοικητική διαδικασία, ότι μετείχε στις συνεδιάσεις παρά τη βούλησή της. Συγκεκριμένα, ναι μεν, με την απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, έκανε κάποιες αόριστες νύξεις περί ασκήσεως καταναγκασμού από τους άλλους παραγωγούς χαρτονιού, οι νύξεις όμως αυτές έγιναν μόνο στο πλαίσιο των ισχυρισμών της προσφεύγουσας σχετικά με την υποτιθέμενα ανεξάρτητη συμπεριφορά της.

104 Η Επιτροπή αποκρούει, ακολούθως, τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας ότι τις δηλώσεις των Lemaire και Bannermann ενισχύουν άλλα αποδεικτικά στοιχεία.

105 Η προσφεύγουσα δεν μπορεί κατ' αρχάς να υποστηρίξει ότι ο παθητικός απλώς ρόλος τον οποίο διαδραμάτιζε εντός της PWG συνιστά ένδειξη του ότι μετείχε στις συνεδριάσεις υπό το κράτος καταναγκασμού. Συγκεκριμένα, δεν προέβαλε κανένα στοιχείο για ν' αποδείξει ότι ουδέποτε πρότεινε ανατίμηση. Εν πάση δε περιπτώσει, μετείχε ενεργά στην εφαρμογή των πρωτοβουλιών για τις τιμές στη γαλλική αγορά.

106 Ακολούθως, σχετικά με τις φερόμενες ενδείξεις περί καταναγκασμού, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η εκ μέρους της προσφεύγουσας επιδίωξη ανεξάρτητης τιμολογιακής πολιτικής έναντι των αποτελεσμάτων τα οποία διαμορφώνονταν εντός της PG Paperboard, και αν ακόμη υποτεθεί αποδεδειγμένη, δεν σημαίνει ότι η προσφεύγουσα δεν μετείχε πλήρως στη σύμπραξη (απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-141/89, Tréfileurope κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-791, σκέψη 60).

107 Σχετικά με το τρίτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, παρά το ενδεχόμενο να άσκησαν καταναγκασμό οι άλλοι παραγωγοί, η προσφεύγουσα διέθετε διάφορα νόμιμα μέσα αποφυγής του καταναγκασμού, ήτοι είτε να υποβάλει καταγγελία στην Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 3 του κανονισμού 17, είτε να προσφύγει ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να εκφύγει της εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης επικαλούμενη ότι ενήργησε υπό το κράτος καταναγκασμού (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 358, και Tréfileurope κατά Επιτροπής, σκέψεις 58, 71 και 178).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

108 Πρέπει να κριθεί αν η προσφεύγουσα απέδειξε επαρκώς κατά δίκαιον τον ισχυρισμό της ότι εξαναγκάστηκε να συμμετέχει στις συνεδριάσεις των οργάνων της PG Paperboard, και ιδίως του PWG, από τις επιχειρήσεις μέλη της ενώσεως αυτής.

109 Συναφώς, οι δηλώσεις των Lemaire και Bannermann προέρχονται από πρόσωπα που άσκησαν διευθυντικά καθήκοντα εντός του ομίλου Cascades κατά την καταλαμβανόμενη απο το άρθρο 1 της αποφάσεως χρονική περίοδο. Επομένως, δεν μπορούν αφ' εαυτών να συνιστούν απόδειξη περί της υπάρξεως του φερομένου καταναγκασμού, εκτός εάν επιβεβαιώνονται από άλλα στοιχεία.

110 Τον καταναγκασμό που φέρεται ότι ασκήθηκε κατά της προσφεύγουσας περιγράφει κατά τρόπο πολύ γενικό ο Lemaire.

111 Σχετικά με μια ιδιωτική συνεδρίαση στην οποία είχε προσκληθεί ο ίδιος και ο Bannermann, δηλώνει (σημείο 6 της δηλώσεως):

«[...] οι άλλοι παραγωγοί μάς είπαν ότι, αν η Cascades συνέχιζε την επιθετική πολιτική την οποία ακολουθούσε τότε, η στάση της θα προκαλούσε τρομερό πόλεμο στην ευρωπαϊκή αγορά. Κατ' αυτούς, η Cascades δεν θα μπορούσε ποτέ να κερδίσει αυτόν τον πόλεμο και θα αποκλειόταν από την αγορά. Υπέδειξαν ότι η Cascades καλύτερα θα έκανε να συνεργαστεί μαζί τους.»

112 Ως προς τον Bannermann, υποστηρίζει ότι οι ανταγωνίστριες της προσφεύγουσας επιχειρήσεις διεξήγαγαν, συντονισμένα και έως ότου η προσφεύγουσα προσχώρησε στην PG Paperboard στα μέσα του 1986, τιμολογιακό πόλεμο στρεφόμενο αποκλειστικά κατ' αυτής. Αναφέρει ιδίως (σημείο 10 της δηλώσεως) ότι, κατά το πέρας συνεδριάσεως που διεξήχθη τον Φεβρουάριο ή τον Μάρτιο του 1986 μεταξύ των εκπροσώπων της Cascades και των ιθυνόντων τριών από τους κυριοτέρους ανταγωνιστές της (KNP, Finnboard και Feldmühle ή Mayr-Melnhof), ο πρόεδρος της Finnboard δήλωσε, σχετικά με την εμπορική πολιτική την οποία ακολουθούσε η προσφεύγουσα: «Αν συνεχίσετε έτσι, θα σας θάψουμε.» Και συμπληρώνει: «Έστω και αν οι δυο άλλοι παρόντες εσιώπησαν, ήταν σαφές, κατά την αντίληψή μας, ότι οι συνομιλητές μας αποτελούσαν μπλοκ και ότι τα λόγια του κ. Köhler [της Finnboard] αντανακλούσαν την κοινή στάση των τριών μετεχόντων.»

113 Σχετικά με τη φερόμενη πρακτική της προσφοράς κατωτέρων τιμών που στρεφόταν κατά της προσφεύγουσας, ο Bannermann τονίζει (σημείο 12 της δηλώσεως):

«Είχα τότε η εντύπωση ότι διεξαγόταν κατά της Cascades αληθινός "πόλεμος τιμών" και ότι οι άλλοι παραγωγοί επενέβαιναν εκ περιτροπής για να μοιραστούν τα οικονομικά βάρη τα οποία απαιτούσε αυτός ο "πόλεμος".»

114 Τέλος, καταλήγει (αιτιολογική σκέψη 17 της δηλώσεως):

«Δέχθηκα επομένως να μετέχω στις συνεδριάσεις της PWG για ν' αποφύγω αντίποινα εκ μέρους των άλλων παραγωγών και να εξασφαλίσω έτσι την επιβίωση των χαρτονοποιιών του ομίλου μας στην Ευρώπη.»

115 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι οι εν λόγω δηλώσεις — που, αν τα εκτιθέμενα πραγματικά περιστατικά ήσαν αποδεδειγμένα, θα πιστοποιούσαν άλλωστε ότι η προσφεύγουσα είχε πλήρη γνώση του παρανόμου της συμπεριφοράς των εμπλεκομένων επιχειρήσεων — δεν συνιστούν αφ' εαυτών απόδειξη ασκήσεως οποιουδήποτε καταναγκασμού εις βάρος της προσφεύγουσας. Συγκεκριμένα, απλοί ισχυρισμοί δεν μπορούν να συνιστούν απόδειξη του εν λόγω καταναγκασμού.

116 Παρατηρείται συναφώς ότι, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η προσφεύγουσα δεν παραδέχτηκε τα πραγματικά περιστατικά που εκτίθενται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, ούτε επικαλέστηκε το επιχείρημα περί καταναγκασμού.

117 Με το εν λόγω έγγραφο (σ. 5), η προσφεύγουσα είχε δηλώσει ότι η απόπειρά της να εισδύσει στην ευρωπαϊκή αγορά προσέκρουσε σε βίαια αντίδραση των Σκανδιναβών παραγωγών, ως εξής:

«Αυτή η απόπειρα διεισδύσεως στην αγορά προσέκρουσε σε βίαια αντίδραση των μεγάλων Σκανδιναβών παραγωγών.

Γι' αυτόν τον λόγο, η Cascades La Rochette παρέμεινε εκτός των συνεδριάσεων της PG Paperboard μεταξύ 1986 και 1987 [...]

Αυτός ο εξοστρακισμός συνοδεύτηκε από απόπειρα των εδραιωμένων παραγωγών να την εκτοπίσουν από την αγορά.»

118 Επομένως, από το εν λόγω έγγραφο προκύπτει ότι οι άλλοι παραγωγοί επιδίωξαν να κρατήσουν την προσφεύγουσα έξω από τα όργανα της PG Paperboard και όχι να την εξαναγκάσουν να μετέχει στα όργανα αυτά για να εξασφαλίσουν την επιτήρηση, και μάλιστα τον έλεγχο, της συμπεριφοράς της στην αγορά. Ωστόσο, οι δηλώσεις των Lemaire και Bannermann δεν επιβεβαιώνουν το αληθές του αποκλεισμού της προσφεύγουσας από τις συνεδριάσεις της PG Paperboard το 1986 και το 1987.

119 Συνεπώς, οι λεπτομερείς εξηγήσεις των λόγων για τους οποίους η προσφεύγουσα μετείχε στα όργανα της PG Paperboard, τις οποίες έδωσε για πρώτη φορά ενώπιον του Πρωτοδικείου, δεν φαίνονται σύμφωνες με εκείνες τις οποίες είχε δώσει κατά την ενώπιον της Επιτροπής διοικητική διαδικασία, πράγμα που, υπό τις παρούσες περιστάσεις, δεν μπορεί παρά να εξασθενεί την αποδεικτική ισχύ των δηλώσεων τις οποίες προσκόμισε η προσφεύγουσα.

120 Ως προς τον ισχυρισμό του Bannermann ότι ο καταναγκασμός συνίστατο στην προσφορά κατωτέρων τιμών απ' εκείνες που πρότεινε στους πελάτες της η προσφεύγουσα, επισημαίνεται ότι η επιθετική τιμολογιακή πολιτική την οποία ακολουθούν οι ανταγωνίστριες επιχειρήσεις δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μορφή καταναγκασμού ασκουμένου κατ' άλλης επιχειρήσεως και επιδιώκοντος να του επιβάλει να ακολουθεί ορισμένη συμπεριφορά στο μέλλον, εκτός εάν αποδεικνύεται ότι η πολιτική αυτή είναι καρπός διαβουλεύσεως μεταξύ των επιχειρήσεων που την εφαρμόζουν.

121 Και ναι μεν ο Bannermann δηλώνει ότι η πίεση την οποία υφίστατο η προσφεύγουσα μπορούσε να ήταν αποτέλεσμα αθέμιτης συμπράξεως μεταξύ ανταγωνιστών παραγωγών που συνήρχοντο εντός της PG Paperboard, η προσφεύγουσα όμως δεν απέδειξε ούτε ότι προτείνονταν κατά σύστημα τιμές κατώτερες από εκείνες τις οποίες πρότεινε η ίδια στους πελάτες της, ούτε ότι υπήρχε συνεννόηση μεταξύ των ανταγωνιστριών επιχειρήσεων.

122 Εν πάση περιπτώσει, ένδειξη για το ότι ασκούνταν αθέμιτες πιέσεις θα μπορούσε κάλλιστα να αποτελεί η καταγγελία τέτοιων ενεργειών ενώπιον των αρμοδίων αρχών και η υποβολή καταγγελίας στην Επιτροπή κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3 του κανονισμού 17. Εν προκειμένω όμως η προσφεύγουσα μετείχε σε συνεδριάσεις ορισμένων οργάνων της PG Paperboard, και ιδίως της PWG, κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ μέσων 1986 και Απριλίου 1991, χωρίς ποτέ να καταγγείλει τον καταναγκασμό του οποίου ισχυρίζεται πως ήταν θύμα. Αντιθέτως, ανήγγελλε πάντα — πράγμα που δεν αμφισβητεί — στις επί μέρους εθνικές αγορές ανατιμήσεις αντίστοιχες με εκείνες που είχαν συμφωνήσει οι συναντώμενες εντός των οργάνων της PG Paperboard επιχειρήσεις και εφάρμοζε αυτές τις ανατιμήσεις κατά τις ημερομηνίες που αυτά είχαν ορίσει (βλ. πίνακες A έως Z του παραρτήματος της αποφάεως).

123 Υπ' αυτές τις συνθήκες, οι ισχυρισμοί της αφενός μεν ότι διαδραμάτιζε παθητικό ρόλο εντός της PG Paperboard, αφετέρου δε ότι ακολουθούσε ανεξάρτητη τιμολογιακή πολιτική, είναι αλυσιτελείς. Αντιθέτως, αν ληφθεί υπόψη η τακτική συμμετοχή της στις συνεδριάσεις της PWG και της JMC (βλ. τους συνημμένους στην απόφαση πίνακες 2 και 4) — για τις οποίες δεν αμφισβητεί ότι εστρέφοντο κατά του ανταγωνισμού — κανένα έρεισμα δεν βρίσκει ο ισχυρισμός της ότι απρόθυμα μετείχε στην παράβαση, ενεργώντας υπό το κράτος καταναγκασμού.

124 Όσο για τη δήλωση της Stora (παράρτημα 39 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), την οποία επικαλείται η προσφεύγουσα, επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό ότι η προσφεύγουσα εκήρυξε «πόλεμο των τιμών» μετά την άφιξή της στην ευρωπαϊκή αγορά.

125 Πράγματι, η Stora αναφέρει (παράγραφος 2 του παραρτήματος):

«Η Cascades εισήλθε στην ευρωπαϊκή αγορά το 1985, με την εξαγορά της χαρτονοποιίας La Rochette και επιχείρησε να κατακτήσει μερίδια αγοράς στην Ευρώπη. Η συνακόλουθη αντίδραση των άλλων κατασκευαστών επέφερε σημαντικές μειώσεις τιμών κατά το χρονικό αυτό διάστημα. Οι απόπειρες ανασχέσεως της πτώσεως των τιμών απέβησαν ανεπιτυχείς· οι τιμές έπεσαν πάλι το 1987 (κατά 10 %).»

126 Αυτή όμως η δήλωση δεν αναφέρει ότι οι συναντώμενες εντός της PG Paperboard επιχειρήσεις συνεννοήθηκαν για να εξαναγκάσουν την προσφεύγουσα να υιοθετήσει ορισμένη συμπεριφορά στην αγορά. Δεν ενισχύει, επομένως, τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας.

127 Επομένως, και χωρίς να είναι αναγκαίο να ακουσθούν ως μάρτυρες οι Lemaire και Bannermann, διαπιστώνεται ότι η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι υπέκειτο σε καταναγκασμό.

128 Εν όψει των προεκτεθέντων και χωρίς να είναι αναγκαία η εξέταση των άλλων επιχειρημάτων, ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως ότι δεν μπορεί να καταλογιστεί στην Cascades η συμπεριφορά της Duffel και της Djupafors πριν από την εξαγορά αυτών των επιχειρήσεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

129 Η προσφεύγουσα επισημαίνει, πρώτον, ότι, στην απόφαση, η Επιτροπή εκθέτει κριτήρια για το ποιος ευθύνεται, σε περίπτωση διαδοχής, εκ της συμπεριφοράς την οποία έχουν εκδηλώσει οι μεταβιβασθείσες επιχειρήσεις πριν από τη διαδοχή.

130 Κατά την αιτιολογική σκέψη 145, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως, η ευθύνη από μια τέτοια συμπεριφορά πρέπει ν' αποδίδεται:

— στη μεταβιβασθείσα εταιρία, όταν, εάν δεν είχε υπάρξει μεταβίβαση, η απόφαση θα απευθυνόταν στην εταιρία αυτήν, η οποία διατηρεί τη λειτουργική και οικονομική της συνέχεια·

— στη μεταβιβάσασα εταιρία, όταν, εάν δεν είχε υπάρξει μεταβίβαση, η απόφαση θα απευθυνόταν στη μητρική εταιρεία του μεταβιβάζοντος ομίλου.

131 Όσο για την αιτιολογική σκέψη 145, τρίτο εδάφιο, κατά την οποία, «εάν η θυγατρική εταιρεία η οποία μεταβιβάστηκε συνεχίσει να συμμετέχει στη σύμπραξη, θα εξαρτηθεί από τις συγκεκριμένες περιστάσεις το κατά πόσον η διαδικασία για τη συμμετοχή αυτή θα πρέπει να απευθυνθεί στην ίδια τη θυγατρική εταιρεία ή στο νέο μητρικό όμιλο», αναφέρεται μόνο στη μετά την εξαγορά συμπεριφορά.

132 Εξ αυτών η προσφεύγουσα συνάγει, ως προς την προ της εξαγοράς συμπεριφορά, ότι η απόφαση θα έπρεπε, δυνάμει των κριτηρίων της αιτιολογικής σκέψεως 145, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως, να απευθυνθεί στις δύο θυγατρικές.

133 Δεύτερον, διατείνεται ότι η αιτιολογία της αποφάσεως ως προς το σημείο αυτό είναι ανεπαρκής ή, τουλάχιστον, αντιφατική. Συναφώς, η ανακοίνωση των αιτιάσεων περιείχε ανάλογη αιτιολογία με εκείνη της αποφάσεως, η δε προσφεύγουσα εξέθεσε, με την απάντησή της στην εν λόγω ανακοίνωση, για ποιους λόγους θεωρούσε ότι η Επιτροπή δεν είχε εφαρμόσει ορθά τα κριτήρια τα οποία είχε η ίδια ορίσει. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η Επιτροπή όφειλε να αιτιολογήσει ειδικά γιατί κατελόγιζε στην προσφεύγουσα την προ της εξαγοράς τους συμπεριφορά των δύο θυγατρικών (απόφαση του Πρωτοδικείου της 28ης Απριλίου 1994, Τ-38/92, AWS Benelux κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-211).

134 Η ερμηνεία της αιτιολογικής σκέψεως 143 της αποφάσεως, στην οποία προβαίνει με το υπόμνημα αντικρούσεως η Επιτροπή, κατά την οποία η σκέψη αυτή αφορά την περίπτωση όπου στην παράβαση έχουν μετάσχει πλείονες εταιρίες ενός και του αυτού ομίλου, περίπτωση δηλαδή που δεν καταλαμβάνεται από την αιτιολογική σκέψη 145 της αποφάσεως, ουδόλως διατυπώνεται στην ίδια την απόφαση.

135 Περαιτέρω, η αιτιολογική σκέψη 147 της αποφάσεως αφορά τη συγκεκριμένη περίπτωση της προσφεύγουσας. Στο πρώτο του τμήμα, αναφέρεται στα κριτήρια της αιτιολογικής σκέψεως 145, ενώ η τελευταία της περίοδος παρ' όλον ότι περιέχει παραπομπή στην αιτιολογική σκέψη 143, ουδόλως δικαιολογεί τη θέση της Επιτροπής.

136 Επομένως, το άρθρο 1 της αποφάσεως πρέπει ν' ακυρωθεί μερικώς, καθ' όσον η συμμετοχή της Duffel και της Djupafors στην παράβαση καταλογίζεται στην προσφεύγουσα για την προ της υπ' αυτής εξαγοράς τους χρονική περίοδο.

137 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ορθώς εφάρμοσε τα κριτήρια με τα οποία δεσμεύτηκε στην απόφαση, διότι εφάρμοσε το κριτήριο της αιτιολογικής σκέψεως 143 της αποφάσεως, κατά το οποίο η απόφαση απευθύνθηκε στη μητρική εταιρία του ομίλου, μεταξύ άλλων όταν πλείονες εταιρίες του ομίλου είχαν μετάσχει στην παράβαση. Εφόσον η αιτιολογική σκέψη 145 παραπέμπει ρητά στις αρχές των αιτιολογικών σκέψεων 143 και 144, δεν μπορεί να ερμηνευθεί αντίθετα προς τις αρχές αυτές.

138 Περαιτέρω, η Επιτροπή θεωρεί ότι η απόφαση είναι προσηκόντως αιτιολογημένη όσον αφορά τη δυνατότητα να καταλογιστεί στην προσφεύγουσα η συμπεριφορά των δύο θυγατρικών της προ της υπ' αυτής εξαγοράς τους. Πράγματι, η τελευταία περίοδος της αιτιολογικής σκέψεως 147 της αποφάσεως παραπέμπει ρητά στην αιτιολογική σκέψη 143, που αφορά τις περιπτώσεις όπου έχουν μετάσχει στην παράβαση πλείονες εταιρίες του αυτού ομίλου.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

139 Η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας πρέπει να γίνει αντιληπτή υπό την έννοια ότι αμφισβητεί τόσο την αιτιολογία όσο και το βάσιμο της αποφάσεως ως προς τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της προ της εξαγοράς τους παραβατικής συμπεριφοράς της Duffel και της Djupafors. Πρέπει, επομένως, πρώτον, να εξεταστεί η αιτιολογία της αποφάσεως ως προς το σημείο αυτό και να ελεγχθεί αν η Επιτροπή εφάρμοσε ορθώς έναντι της προσφεύγουσας τα κριτήρια τα οποία όρισε στην απόφαση. Δεύτερον, θα εξεταστεί το βάσιμο της αποφάσεως ως προς τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της προ της εξαγοράς τους παραβατικής συμπεριφοράς της Duffel και της Djupafors.

140 Κατά πάγια νομολογία, η αιτιολογία βλαπτικής αποφάσεως πρέπει να επιτρέπει την αποτελεσματική άσκηση του ελέγχου της νομιμότητάς της και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο τα στοιχεία που του είναι αναγκαία προκειμένου να κρίνει αν η απόφαση είναι βάσιμη ή όχι. Η επάρκεια της αιτιολογίας αυτής πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως προς παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες. Για να πληρούνται τα προαναφερθέντα, από μια επαρκή αιτιολογία πρέπει να προκύπτει, κατά τρόπο σαφή και μη αμφιλεγόμενο, ο συλλογισμός της κοινοτικής αρχής, η οποία εξέδωσε την προσβαλλομένη πράξη. Όταν, όπως εν προκειμένω, μια απόφαση εφαρμογής των άρθρων 85 ή 86 της Συνθήκης αφορά πολλούς αποδέκτες και θέτει ζήτημα καταλογισμού της παραβάσεως, πρέπει να περιέχει επαρκή αιτιολογία ως προς έκαστον των αποδεκτών της, ειδικότερα ως προς εκείνους οι οποίοι, κατά το γράμμα της αποφάσεως αυτής, πρέπει να υποστούν τις συνέπειες της παραβάσεως αυτής (βλ. ιδίως προαναφερθείσα απόφαση AWS Benelux κατά Επιτροπής, σκέψη 26).

141 Εν προκειμένω, οι αιτιολογικές σκέψεις 140 έως 146 της αποφάσεως εκθέτουν κατά τρόπο αρκετά σαφή τα γενικά κριτήρια στα οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή για να προσδιορίσει τους αποδέκτες της εν λόγω αποφάσεως.

142 Κατά την αιτιολογική σκέψη 143, η Επιτροπή απηύθυνε κατ' αρχήν την απόφαση στην οντότητα που κατονομάζεται στον κατάλογο των μελών της PG Paperboard, πλην:

«1) όταν στην παράβαση [είχαν] συνεργήσει περισσότερες της μιας επιχειρήσεις ενός ομίλου ή

2) όταν [υπήρχαν] σαφείς αποδείξεις για τη σχέση της μητρικής εταιρείας του ομίλου με τη συνέργεια της θυγατρικής εταιρείας στη σύμπραξη,

[οπότε] η απόφαση μπορεί να απευθυνθεί στον όμιλο (που εκπροσωπείται από τη μητρική εταιρεία).»

143 Η προσφεύγουσα παραδέχεται ότι η Επιτροπή μπορούσε να την κρίνει υπεύθυνη για την μετά την εξαγορά τους παραβατική συμπεριφορά της Duffel και της Djupafors, κατ' εφαρμογήν του κριτηρίου κατά το οποίο η απόφαση έπρεπε ν' απευθυνθεί στον όμιλο, εκπροσωπούμενο από τη μητρική εταιρία, όταν πλείονες εταιρίες του ομίλου αυτού είχαν μετάσχει στην παράβαση.

144 Ως προς τις περιπτώσεις μεταβιβάσεως εταιριών, η Επιτροπή προσδιόρισε τους αποδέκτες της αποφάσεως βάσει των κριτηρίων τα οποία ορίζει στην αιτιολογική σκέψη 145 της αποφάσεως:

«Συνέπεια της εφαρμογής των προαναφερόμενων αρχών είναι ότι, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες (εφόσον δεν έχει γίνει εξαγορά), η διαδικασία πρέπει κανονικά να απευθυνθεί στην ίδια τη θυγατρική εταιρεία, η ευθύνη για την προηγούμενη συμπεριφορά της μεταβιβάζεται και αυτή. [...]

Από την άλλη πλευρά, όταν μια μητρική εταιρεία ή όμιλος που θεωρείται ότι συμμετείχε ο ίδιος στην παράβαση, μεταβιβάσει μια θυγατρική σε μια άλλη επιχείρηση, η ευθύνη για την περίοδο μέχρι την ημερομηνία μεταβίβασής της δεν μεταβιβάζεται και αυτή στο νέο ιδιοκτήτη, αλλά εξακολουθεί να βαρύνει τον πρώτο όμιλο.

Και στις δύο περιπτώσεις, εάν η θυγατρική εταιρεία η οποία μεταβιβάστηκε συνεχίσει να συμμετέχει στη σύμπραξη, θα εξαρτηθεί από τις συγκεκριμένες περιστάσεις το κατά πόσον η διαδικασία για τη συμμετοχή αυτή θα πρέπει να απευθυνθεί στην ίδια τη θυγατρική εταιρεία ή στο νέο μητρικό όμιλο.»

145 Το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η αιτιολογία αυτή εκθέτει με επαρκή σαφήνεια ότι ο όμιλος που εξαγοράζει μια επιχείρηση που έχει μετάσχει ατομικώς στην παράβαση πρέπει να είναι αποδέκτης της αποφάσεως, οσάκις και άλλες εταιρίες αυτού του ομίλου έχουν επίσης λάβει μέρος στη διαπραχθείσα από την εν λόγω εταιρία παράβαση.

146 Ο περιεχόμενος στην αιτιολογική σκέψη 145, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως ισχυρισμός, ότι «η ευθύνη για την προηγούμενη συμπεριφορά της μεταβιβάζεται και αυτή» στη μεταβιβαζόμενη επιχείρηση, δεν κλονίζει τον συλλογισμό της Επιτροπής.

147 Δεν μπορεί να νοηθεί υπό την έννοια ότι σημαίνει ότι η απόφαση έπρεπε να απευθυνθεί στη μεταβιβασθείσα εταιρία όσον αφορά την προ της μεταβιβάσεώς της συμπεριφορά της. Συγκεκριμένα, από μια συνολική ανάγνωση των δύο πρώτων εδαφίων της αιτιολογικής σκέψεως 145 προκύπτει ότι το πρώτο εδάφιο αφορά το αν την ευθύνη εκ της προ της μεταβιβάσεως συμπεριφοράς της μεταβιβασθείσας επιχειρήσεως εξακολουθεί να φέρει η εταιρία αυτή ή αν πρέπει να την αναλάβει ο μεταβιβάσας όμιλος.

148 Συνεπώς, στην περίπτωση εταιρίας που, πριν από τη μεταβίβασή της, μετείχε ατομικά στην παράβαση, ο προσδιορισμός του αποδέκτη της αποφάσεως, αν δηλαδή θα είναι η μεταβιβασθείσα εταιρία ή η νέα μητρική εταιρία, εξαρτάται αποκλειστικά από τα κριτήρια της αιτιολογικής σκέψεως 143 της αποφάσεως.

149 Την ερμηνεία αυτή επιρρωννύει η αιτιολογική σκέψη 147 της αποφάσεως, που εκθέτει την ατομική κατάσταση της προσφεύγουσας. Αναφέρεται ότι, «όσον αφορά τη συνέργεια στην παράβαση όλων των τμημάτων χαρτονιού της Cascades, η παρούσα απόφαση ενδείκνυται να απευθυνθεί στον όμιλο Cascades, που εκπροσωπείται από την Cascades SA (βλέπε αιτιολογική σκέψη 143)».

150 Η ερμηνεία αυτή συνάδει προς το γράμμα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

151 Στο έγγραφο αυτό, η Επιτροπή εξήγησε (σ. 91 και 92) ότι η διαδικασία απευθυνόταν κατ' αρχήν μεν στην οντότητα που κατονομάζεται στον κατάλογο των μελών της PG Paperboard, αλλ' ότι απευθυνόταν στον όμιλο (εκπροσωπούμενο από τη μητρική εταιρεία) ιδίως όταν στην παράβαση είχαν συνεργήσει περισσότερες της μιας επιχειρήσεις ενός ομίλου.

152 Όσο για τις περιπτώσεις μεταβιβάσεως εταιριών, η ανακοίνωση των αιτιάσεων αναφέρει (σ. 92):

«[...] οσάκις μια θυγατρική, που έχει μετάσχει ατομικά στο καρτέλ, εξαγοράζεται από άλλη επιχείρηση, η ευθύνη εκ της προ της μεταβιβάσεως συμπεριφοράς της μεταβιβάζεται μαζί με την εξαγορά.»

153 Από το χωρίο αυτό προκύπτει σαφώς ότι, σε μια κατάσταση όπως η παρούσα, η ευθύνη εκ της προ της μεταβιβάσεως συμπεριφοράς της μεταβιβαζομένης επιχειρήσεως ακολουθεί τη μεταβιβαζόμενη επιχείρηση. Αντιθέτως, εφόσον το χωρίο αυτό δεν λαμβάνει θέση επί του ζητήματος αν η διαδικασία πρέπει να απευθύνεται στη μεταβιβασθείσα εταιρία ή στη νέα μητρική εταιρία, η απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει κατ' ανάγκη να δοθεί σύμφωνα με τα γενικά κριτήρια που ορίζουν αν υπεύθυνη για τη συμπεριφορά των θυγατρικών της πρέπει να θεωρείται η μητρική εταιρία.

154 Επομένως, από την ανακοίνωση των αιτιάσεων προκύπτει σαφώς ότι η διαδικασία απευθύνθηκε στην προσφεύγουσα και όσον αφορά την προ της εξαγοράς τους παραβατική συμπεριφορά της Duffel και της Djupafors, κατ' εφαρμογήν του κριτηρίου περί συμμετοχής στην παράβαση πλειόνων εταιριών του αυτού ομίλου.

155 Εξ άλλου, αντιθέτως προς ό,τι ισχυρίστηκε στα δικόγραφά της η προσφεύγουσα, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν υποστήριξε ότι, δυνάμει των ορισθέντων σ' αυτήν κριτηρίων, η διαδικασία έπρεπε να απευθυνθεί στις θυγατρικές της Duffel και Djupafors, όσον αφορά την προ της εξαγοράς τους παραβατική τους συμπεριφορά. Στην πραγματικότητα, υποστήριξε απλώς — χωρίς να αμφισβητήσει το βάσιμο των γενικών κριτηρίων τα οποία όρισε η Επιτροπή για τις περιπτώσεις μεταβιβάσεως — ότι οι πρώην μητρικές εταιρίες των εν λόγω δύο εταιριών είχαν ανάμειξη στη συμμετοχή των πρώην θυγατρικών τους στην παράβαση, οπότε η διαδικασία έπρεπε ν' απευθύνεται σ' αυτές. Δεν επανέλαβε όμως την επιχειρηματολογία αυτή με τα δικόγραφά της ενώπιον του Πρωτοδικείου.

156 Εφόσον η αιτιολογική σκέψη 145 της αποφάσεως πρέπει να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα της όλης οικονομίας της αποφάσεως και της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, η οποία είναι διατυπωμένη με αρκετή σαφήνεια (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Δεκεμβρίου 1975, 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 507, σκέψη 23), το Πρωτοδικείο καταλήγει αφενός μεν ότι η Επιτροπή, απευθύνοντας την απόφαση στην προσφεύγουσα ως υπεύθυνη της συμπεριφοράς της Duffel και της Djupafors και για όλη τη διάρκεια της διαπιστωθείσας συμμετοχής τους στην παράβαση, δεν εφάρμοσε εσφαλμένα τα κριτήρια τα οποία είχε επιβάλει η ίδια στον εαυτό της με την απόφαση, αφετέρου δε ότι δεν παρέβη την επιβαλλόμενη με το άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρέωση αιτιολογήσεως. Ας προστεθεί ότι, εν όψει του περιεχομένου της απαντήσεως της προσφεύγουσας στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η Επιτροπή δεν υπεχρεούτο να εξηγήσει περαιτέρω στην απόφαση τους λόγους για τους οποίους η προσφεύγουσα έπρεπε να θεωρηθεί υπεύθυνη για την προ της εξαγοράς τους παραβατική συμπεριφορά της Duffel και της Djupafors.

157 Όσον αφορά, τέλος, το βάσιμο του καταλογισμού στην προσφεύγουσα της προ της εξαγοράς τους παραβατικής συμπεριφοράς της Duffel και της Djupafors, αρκεί να επισημανθεί ότι, κατά τον χρόνο εξαγοράς των δύο αυτών εταιριών, αυτές μετείχαν αδιαμφισβήτητα σε παράβαση στην οποία μετείχε και η προσφεύγουσα μέσω των εταιριών Cascades La Rochette και Cascades Blendecques.

158 Υπ' αυτές τις συνθήκες, δικαιολογημένα η Επιτροπή καταλόγισε στην προσφεύγουσα τη συμπεριφορά της Djupafors και της Duffel για την περίοδο που προηγήθηκε και για την περίοδο που επακολούθησε την εξαγορά τους από την προσφεύγουσα. Στην προσφεύγουσα εναπέκειτο, ως μητρική εταιρία, να λάβει έναντι των θυγατρικών της κάθε μέτρο με σκοπό να εμποδίσει τη συνέχιση της παραβάσεως της οποίας δεν αγνοούσε την ύπαρξη.

159 Εν όψει των προεκτεθέντων, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί.

Επί του αιτήματος ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου

Επί των λόγων ακυρώσεως ότι αφενός μεν η παράβαση είχε περιορισμένα αποτελέσματα, αφετέρου δε το γενικό επίπεδο των προστίμων ήταν υπερβολικό

Επιχειρήματα των διαδίκων

160 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, εν όψει της περιορισμένης σοβαρότητας της καταγγελλομένης παραβάσεως, το γενικό επίπεδο είναι υπερβολικό.

161 Πρώτον, παραπέμπει στα κριτήρια τα οποία όρισε η Επιτροπή στην αιτιολογική σκέψη 168 της αποφάσεως για να ορίσει το γενικό επίπεδο του προστίμου, καθώς και στην πρακτική των προηγουμένων αποφάσεων της Επιτροπής. Ως προς το αντικείμενο και τη φύση της, η καταγγελλόμενη εν προκειμένω παράβαση είναι συγκρίσιμη με τις παραβάσεις κατά των οποίων εστράφησαν οι αποφάσεις 86/398/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 23ης Απριλίου 1986, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.149 — Πολυπροπυλένιο) (ΕΕ 1986, L 230, σ. 1, στο εξής: απόφαση Πολυπροπυλενίου), και 89/190/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.865 — PVC) (ΕΕ 1989, L 74, σ. 1, στο εξής: απόφαση PVC). Το γενικό επίπεδο των προστίμων που ορίστηκε στις δύο αυτές αποφάσεις ανερχόταν σε 4 % περίπου και σε λιγότερο από 1 %, αντιστοίχως, της αγοραίας αξίας, ενώ εν προκειμένω το συνολικό ποσό των προστίμων ανέρχεται σε 5,3 % της αγοραίας αξίας. Και ναι μεν η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να ανεβάζει το γενικό επίπεδο των προστίμων, η προηγούμενη όμως πρακτική των αποφάσεών της παρέχει μια ένδειξη για το κανονικό επίπεδο των προστίμων.

162 Δεύτερον, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι, για να εκτιμηθεί η σοβαρότητα της παραβάσεως και να οριστεί έτσι το γενικό επίπεδο των προστίμων, η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να λάβει υπόψη τα συγκεκριμένα αποτελέσματα της παραβάσεως στην αγορά (απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80,

101/80, 102/80 και 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψεις 105 έως 107). Συνεπώς, πρέπει να ερευνηθεί αν η παράβαση επέφερε στρέβλωση των συνθηκών της αγοράς.

163 Σχετικά με τα ενδεχόμενα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές, η προσφεύγουσα παραδέχεται ότι υπήρχε όντως διαβούλευση επί των αναγγελλομένων τιμών και ότι το επιδιωκόμενο αποτέλεμα της αναγγελίας επιτυγχανόταν. Λόγω όμως, των διαρθρωτικών και συγκυριακών χαρακτηριστικών της αγοράς του χαρτονιού κατά την κρίσιμη περίοδο, το επίπεδο των τιμών δεν διέφερε απο εκείνο που θα σημειωνόταν αν δεν υπήρχε καμμία συμπαιγνία. Επ' αυτού, η προσφεύγουσα παραπέμπει στα πορίσματα της εκθέσεως της London Economics (στο εξής: έκθεση LE), οικονομικής μελέτης που εκπονήθηκε, για την ενώπιον της Επιτροπής διαδικασία για λογαριασμό διαφόρων αποδεκτριών της αποφάσεως επιχειρήσεων. Προσθέτει ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη τον ανταγωνισμό τον οποίο ασκούσαν εναλλάξιμα προϊόντα, ενώ ο ανταγωνισμός αυτός περιόρισε σημαντικά το περιθώριο των τιμολογιακών ελιγμών όσων μετείχαν στη σύμπραξη.

164 Αποκρούει την αναπτυσσόμενη στις αιτιολογικές σκέψεις 135 έως 138 της αποφάσεως επιχειρηματολογία της Επιτροπής, κατά την οποία η διαβούλευση για τις αναγγελλόμενες τιμές είχε κατ' ανάγκην αισθητή επίδραση επί των τιμών που πράγματι ίσχυαν στην αγορά.

165 Όσον αφορά τα συγκεκριμένα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τα μερίδια αγοράς, η προσφεύγουσα επίσης αμφισβητεί την ύπαρξή τους. Το ότι η ίδια κατέκτησε, κατά την κρίσιμη περίοδο, μερίδιο της αγοράς 6,5 % δείχνει σαφώς ότι τέτοια αποτελέσματα δεν υπήρξαν, έστω και αν η αύξηση αυτή οφειλόταν στην εξαγορά μονάδων παραγωγής.

166 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι διατηρεί την ευχέρεια να ανεβάζει το γενικό επίπεδο των προστίμων (προαναφερθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής) και ότι, επομένως, είναι αλυσιτελής η σύγκριση με το γενικό επίπεδο των προστίμων στις αποφάσεις Πολυπροπυλενίου και PVC.

167 Δεν είναι υποχρεωμένη να λαμβάνει υπόψη τα συγκεκριμένα αποτελέσματα της παραβάσεως, για να εκτιμήσει τη σοβαρότητα της παραβάσεως και να επιμετρήσει τα πρόστιμα, άπαξ αποδεικνύεται ότι η σύμπραξη είχε αντίθετο στον ανταγωνισμό σκοπό (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, T-12/89, Solvay κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-907, σκέψη 310, T-13/89, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1021, σκέψη 386, και της 6ης Απριλίου 1995, T-142/89, Boël κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-867, σκέψη 122).

168 Επί πλέον, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 115 της αποφάσεως, οι καθαρές αυξήσεις των τιμών ακολουθούσαν εκ του σύνεγγυς την αναγγελία των τιμών, έστω και με κάποια χρονική υστέρηση. Το γεγονός αυτό αναγνώρισε μάλιστα ρητά, ως προς τα έτη 1988 και 1989, ο συντάκτης της εκθέσεως LE, στον οποίο στηρίζεται η προσφεύγουσα. Η Επιτροπή όμως έχει την εξουσία να λαμβάνει υπόψη αυτά τα αποτελέσματα μιας συμπράξεως που έχει αντίθετο στον ανταγωνισμό σκοπό (βλ., π.χ., αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 17ης Δεκεμβρίου 1991, T-6/89, Enichem Anic κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1623, σκέψεις 276 έως 284, και της 10ης Μαρτίου 1992, T-11/89, Shell κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-757, σκέψεις 359 έως 364). Εξ άλλου, ουδέποτε ισχυρίστηκε ότι οι αναγγελλόμενες ανατιμήσεις εφαρμόζονταν πάντοτε με ολόκληρο το ποσό της προτεινομένης αυξήσεως για όλους τους πελάτες και ταυτόχρονα (αιτιολογική σκέψη 115 της αποφάσεως).

169 Επί πλέον, οι λόγοι για τους οποίους η επίδικη διαβούλευση είχε κατ' ανάγκην αισθητό αποτέλεσμα επί των όρων της αγοράς εξετέθησαν προσηκόντως στις αιτιολογικές σκέψεις 135 έως 138 της αποφάσεως. Δεν υπάρχει άλλωστε κανένας λόγος αμφιβολίας για την εκτίμηση που είχαν για τη σύμπραξη οι μετέχοντες, που την θεωρούσαν ως επιτυχία (αιτιολογική σκέψη 137).

170 Σχετικά με τη συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η προσφεύγουσα κατέκτησε το μερίδιό της στην αγορά απλώς και μόνον μέσω εξαγοράς υφισταμένων μονάδων παραγωγής, το δε μερίδιο αγοράς το οποίο απέσπασε ισούται προς εκείνο των μονάδων τις οποίες εξαγόρασε. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι η κατάκτηση αυτού του μεριδίου αγοράς αποδεικνύει ότι η συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς παρέμεινε χωρίς συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

171 Τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας αναπτύσσονται, στα δικόγραφά της, στο πλαίσιο του λόγου ακυρώσεως ότι η παράβαση είχε περιορισμένα αποτελέσματα. Περιλαμβάνουν όμως δύο διαφορετικούς λόγους ακυρώσεως, που θα εξετασθούν χωριστά.

— Επί των αποτελεσμάτων της παραβάσεως

172 Κατά την αιτιολογική σκέψη 168, έβδομη περίπτωση, της αποφάσεως, η Επιτροπή καθόρισε το γενικό επίπεδο των προστίμων λαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, υπόψη το γεγονός ότι «η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της». Η εκτίμηση αυτή αναφέρεται αδιαμφισβήτητα στα αποτελέσματα τα οποία επέφερε στην αγορά η διαπιστωθείσα στο άρθρο 1 της αποφάσεως παράβαση.

173 Για να ελεγχθεί η εκτίμηση την οποία εξέφερε η Επιτροπή επί των αποτελεσμάτων της παραβάσεως, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι αρκεί να εξετάσει την εκτίμηση την οποία εξέφερε επί των αποτελεσμάτων της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές. Συγκεκριμένα, πρώτον, από την απόφαση προκύπτει ότι η διαπίστωση περί μεγάλου βαθμού επιτυχίας των στόχων στηρίζεται κατ' ουσίαν στα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές. Ενώ τα αποτελέσματα αυτά αναλύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 100 έως 102, 115 και 135 έως 137 της αποφάσεως, αντιθέτως, το ζήτημα αν η συμπαιγνία ως προς τα μερίδια της αγοράς και ως προς τα διαστήματα διακοπής της λειτουργίας άσκησαν επίδραση στην αγορά πουθενά δεν εξετάζεται ειδικώς.

174 Δεύτερον, με βάση την εξέταση της επιδράσεως της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές, μπορεί, ούτως ή άλλως, να εκτιμηθεί και το αν επιτεύχθηκε ο στόχος της συμπαιγνίας ως προς τα διαστήματα διακοπής της λειτουργίας, εφόσον σκοπός αυτής ήταν να μη πληγεί η αποτελεσματικότητα των εναρμονισμένων πρωτοβουλιών για τις τιμές από πλεονάζουσα προσφορά.

175 Τρίτον, όσον αφορά τη συμπαιγνία ως προς τα μερίδια της αγοράς, η Επιτροπή δεν υποστηρίζει ότι όσες επιχειρήσεις μετείχαν στις συναντήσεις της PWG αποσκοπούσαν στην απόλυτη παγίωση των μεριδίων τους στην αγορά. Κατά την αιτιολογική σκέψη 60, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως, η συμφωνία επί των μεριδίων της αγοράς δεν ήταν παγιωμένη, «αλλά αποτελούσε το αντικείμενο περιοδικών προσαρμογών και επαναδιαπραγματεύσεων». Εν όψει αυτής της διευκρινίσεως, δεν μπορεί, επομένως, να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι έκρινε ότι η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της χωρίς να εξετάσει ειδικά στην απόφαση την επιτυχία της συμπράξεως αυτής ως προς τα μερίδια της αγοράς.

176 Όσον αφορά τη συμπαιγνία ως προς τις τιμές, από την απόφαση προκύπτει, όπως επιβεβαίωσε επ' ακροατηρίου η Επιτροπή, ότι έγινε διάκριση μεταξύ τριών ειδών αποτελεσμάτων. Επί πλέον, η Επιτροπή στηρίχτηκε στο γεγονός ότι οι πρωτοβουλίες για τις τιμές θεωρήθηκαν, σε γενικές γραμμές, ως επιτυχία από τους ίδιους τους παραγωγούς.

177 Το πρώτο είδος αποτελεσμάτων το οποίο έλαβε υπόψη η Επιτροπή — χωρίς ν' αμφισβητηθεί από την προσφεύγουσα — συνίσταται στο ότι οι συμφωνούμενες ανατιμήσεις αναγγέλλοντο πράγματι στους πελάτες. Οι νέες τιμές χρησίμευαν έτσι ως σημείο αφετηρίας, σε περίπτωση ατομικών διαπραγματεύσεων των τιμών των συναλλαγών με τους πελάτες (βλ. ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 100 και 101, πέμπτο και έκτο εδάφιο, της αποφάσεως).

178 Το δεύτερο είδος αποτελεσμάτων συνίσταται στο ότι η εξέλιξη των τιμών των συναλλαγών ακολουθούσε την εξέλιξη των αναγγελλομένων τιμών. Όπως υποστηρίζει συναφώς η Επιτροπή, «οι παραγωγοί όχι μόνον ανήγγειλαν τις συμπεφωνημένες αυξήσεις των τιμών, αλλά και, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ελάμβαναν αυστηρά μέτρα για να τις επιβάλλουν στους πελάτες» (αιτιολογική σκέψη 101, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως). Δέχεται ότι οι πελάτες επιτύγχαναν ενίοτε παραχωρήσεις όσον αφορά την έναρξη ισχύος των ανατιμήσεων ή ατομικές εκπτώσεις, ιδίως σε περίπτωση μεγάλων παραγγελιών, και ότι «η μέση καθαρή αύξηση που προέκυπτε μετά από όλες τις εκπτώσεις, τις μειώσεις και τις άλλες παραχωρήσεις ήταν πάντα μικρότερη από το ολόκληρο ποσό της αναγγελλόμενης αύξησης» (αιτιολογική σκέψη 102, τελευταίο εδάφιο). Αναφερόμενη όμως σε διαγράμματα που περιέχονται στην έκθεση LE, ισχυρίζεται ότι, κατά την

καταλαμβανομένη από την απόφαση περίοδο, υπήρχε «στενή γραμμική σχέση» μεταξύ της εξελίξεως των αναγγελλομένων τιμών και της εξελίξεως των τιμών των συναλλαγών, εκφραζομένων σε εθνικό νόμισμα ή μετατρεπομένων σε ECU. Καταλήγει δε ως εξής: «Οι καθαρές αυξήσεις των τιμών ακολουθούσαν αμέσως μετά την αναγγελία των τιμών, αν και με κάποια χρονική υστέρηση. Ο συντάκτης της έκθεσης ομολόγησε κατά την προφορική ακρόαση ότι αυτό συνέβη το 1988 και το 1989» (αιτιολογική σκέψη 115, δεύτερο εδάφιο).

179 Πρέπει να γίνει δεκτό ότι, κατά την εκτίμηση αυτού του δευτέρου είδους αποτελεσμάτων, η Επιτροπή ορθώς εθεώρησε ότι η ύπαρξη γραμμικής σχέσεως μεταξύ της εξελίξεως των αναγγελλομένων τιμών και της εξελίξεως των τιμών των συναλλαγών στοιχειοθετούσε ότι αυτές υφίσταντο, όπως επιδίωκαν οι παραγωγοί, την επίδραση των πρωτοβουλιών για τις τιμές. Πράγματι, γίνεται κοινώς δεκτόν ότι, στην οικεία αγορά, η πρακτική των ατομικών διαπραγματεύσεων με τους πελάτες συνεπάγεται ότι οι τιμές των συναλλαγών δεν είναι, εν γένει, οι ίδιες με τις αναγγελλόμενες τιμές. Επομένως, δεν πρέπει να προδικάζεται ότι οι αυξήσεις των τιμών των συναλλαγών θα είναι οι ίδιες με τις αυξήσεις των αναγγελλομένων τιμών.

180 Όσον αφορά αυτή καθαυτή την ύπαρξη συσχετίσεως μεταξύ των αυξήσεων των αναγγελλομένων τιμών και των αυξήσεων των τιμών των συναλλαγών, ορθώς η Επιτροπή αναφέρθηκε στην έκθεση LE, η οποία αποτελεί ανάλυση της εξελίξεως των τιμών του χαρτονιού κατά την εξεταζόμενη στην απόφαση περίοδο, στηριζόμενη σε στοιχεία παρασχεθέντα από διαφόρους παραγωγούς.

181 Η έκθεση όμως αυτή εν μέρει μόνον επιβεβαιώνει την τότε ύπαρξη «στενής γραμμικής σχέσεως». Συγκεκριμένα, από την εξέταση της περιόδου 1987 έως 1991 προκύπτει ότι μπορούν να διακριθούν τρεις υποπερίοδοι. Συναφώς, σε ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής, ο συντάκτης της εκθέσεως LE συνόψισε τα συμπεράσματά του ως εξής: «Δεν υπάρχει στενή συσχέτιση, έστω και ετεροχρονισμένη, μεταξύ της αναγγελθείσας ανατιμήσεως και των τιμών της αγοράς, κατά την αρχή της υπό κρίση περιόδου, από 1987 έως 1988. Αντιθέτως, τέτοια συσχέτιση υφίσταται το 1988/1989, στη συνέχεια η συσχέτιση αυτή φθίνει για να συμπεριφερθεί κατά τρόπο μάλλον παράδοξο [oddly] κατά την περίοδο 1990/1991» (πρακτικό της ακροάσεως, σ. 28). Επισήμανε περαιτέρω ότι αυτές οι

διακυμάνσεις συνεδέοντο στενά με διακυμάνσεις της ζητήσεως (βλ. ιδίως πρακτικό της ακροάσεως, σ. 20).

182 Αυτά τα προφορικώς διατυπωθέντα συμπεράσματα του συντάκτη συνάδουν με τα όσα αναπτύσσονται στην έκθεσή του, και ιδίως με τα διαγράμματα όπου συγκρίνεται η εξέλιξη των αναγγελλομένων τιμών με την εξέλιξη των τιμών των συναλλαγών (έκθεση LE, διαγράμματα 10 και 11, σ. 29). Επιβάλλεται, επομένως, η διαπίστωση ότι η Επιτροπή μερικώς μόνον απέδειξε την ύπαρξη της «στενής γραμμικής σχέσεως» την οποία επικαλείται.

183 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή είπε επίσης ότι έλαβε υπόψη και ένα τρίτο είδος αποτελεσμάτων της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές, συνιστάμενο στο ότι το επίπεδο των τιμών των συναλλαγών ήταν υψηλότερο του επιπέδου που θα επιτυγχανόταν αν δεν υπήρχε συμπαιγνία. Συναφώς, η Επιτροπή, τονίζοντας ότι ο χρόνος και η σειρά αναγγελίας των ανατιμήσεων είχαν προγραμματιστεί από την PWG, εκτιμά, στην απόφαση, ότι «είναι αδιανόητο υπό τις περιστάσεις αυτές να μην είχαν επηρεάσει οι εναρμονισμένες αναγγελίες τα πραγματικά επίπεδα τιμών» (αιτιολογική σκέψη 136, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως). Η έκθεση LE (τμήμα 3), όμως, περιέχει ένα υπόδειγμα βάσει του οποίου μπορεί να προβλεφθεί το επίπεδο τιμών που προκύπτει από τις αντικειμενικές συνθήκες της αγοράς. Κατά την έκθεση αυτή, το επίπεδο των τιμών, όπως καθοριζόταν από αντικειμενικούς οικονομικούς παράγοντες κατά την περίοδο 1975 έως 1991, εξελίχθηκε, με αμελητέες διακυμάνσεις, όπως εξελίχθηκαν και οι εφαρμοσθείσες τιμές των συναλλαγών, περιλαμβανομένης και της περιόδου την οποία αφορά η απόφαση.

184 Παρά τα συμπεράσματα αυτά, η περιεχομένη στην έκθεση ανάλυση δεν δικαιολογεί τη διαπίστωση ότι οι εναρμονισμένες πρωτοβουλίες για τις τιμές δεν παρέσχαν στους παραγωγούς τη δυνατότητα να φτάσουν επίπεδο τιμών των συναλλαγών υψηλότερο εκείνου που θα προέκυπτε από την ελεύθερη λειτουργία του ανταγωνισμού. Συναφώς, όπως τόνισε επ' ακροατηρίου η Επιτροπή, είναι πιθανόν οι παράγοντες που ελήφθησαν υπόψη στην εν λόγω ανάλυση να επηρεάστηκαν από την ύπαρξη της συμπαιγνίας. Έτσι, η Επιτροπή ορθώς υποστήριξε ότι η συνιστώσα συμπαιγνία συμπεριφορά ήταν, π.χ., ικανή να περιορίσει τα κίνητρα που θα είχαν οι επιχειρήσεις για να μειώσουν το κόστος τους. Δεν επικαλέστηκε όμως την ύπαρξη κανενός συγκεκριμένου σφάλματος στην ανά-

λυση της εκθέσεως LE, ούτε προέβαλε κάποια δική της οικονομική ανάλυση για το πώς θα εξελίσσοντο οι τιμές των συναλλαγών αν δεν υπήρχε σύμπραξη. Υπ' αυτές τις συνθήκες, ο ισχυρισμός της ότι το επίπεδο των τιμών των συναλλαγών θα ήταν χαμηλότερο αν δεν υπήρχε σύμπραξη μεταξύ των παραγωγών δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

185 Επομένως, η απόδειξη αυτού του τρίτου είδους αποτελεσμάτων της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές δεν αποδείχθηκε.

186 Τις προεκτεθείσες διαπιστώσεις ουδόλως μεταβάλλει η υποκειμενική εκτίμηση των παραγωγών, στην οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή για να θεωρήσει ότι η σύμπραξη είχε επιτύχει σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της. Επί του σημείου αυτού, η Επιτροπή αναφέρθηκε σε έναν κατάλογο εγγράφων τον οποίο προσκόμισε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Όμως, και αν ακόμη υποτεθεί ότι στήριξε την εκτίμησή της για την ενδεχομένη επιτυχία των πρωτοβουλιών για τις τιμές σε έγγραφα που απηχούσαν την υποκειμενική αίσθηση ορισμένων παραγωγών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι διάφορες επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, ορθώς εμνημόνευσαν επ' ακροατηρίου πολλά άλλα έγγραφα της δικογραφίας, όπου εκφράζονται οι δυσχέρειες τις οποίες συνάντησαν οι παραγωγοί κατά την εφαρμογή των συμφωνηθεισών ανατιμήσεων. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η αναφορά της Επιτροπής στις δηλώσεις των ίδιων των παραγωγών δεν αρκεί για ν' αντληθεί το συμπέρασμα ότι η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της.

187 Εν όψει των προεκτεθέντων, τα επισημαινόμενα από την Επιτροπή αποτελέσματα της παραβάσεως μερικώς μόνον αποδείχθηκαν. Το Πρωτοδικείο θα προσδιορίσει τις επιπτώσεις του συμπεράσματος αυτού στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας επί των προστίμων, κατά την αξιολόγηση της βαρύτητας της διαπιστωθείσας εν προκειμένω παραβάσεως (βλ. σκέψη 194 κατωτέρω).

— Επί του γενικού επιπέδου των προστίμων

188 Σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων

πρόστιμο ύψους 1 000 μέχρις 1 000 000 ECU ή και ποσού μεγαλύτερου από αυτό μέχρι ποσοστού 10% του κύκλου εργασιών που επραγματοποιήθη κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μία των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, είτε εκ προθέσεως είτε εξ αμελείας. Κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της. Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-1611, σκέψη 54).

189 Εν προκειμένω, η Επιτροπή καθόρισε το γενικό επίπεδο των προστίμων λαμβάνοντας υπόψη τη διάρκεια της παραβάσεως (αιτιολογική σκέψη 167 της αποφάσεως), καθώς και τις ακόλουθες εκτιμήσεις (αιτιολογική σκέψη 168):

«— η αθέμιτη συνεργασία για τον καθορισμό των τιμών και των μεριδίων της αγοράς αποτελεί αυτή καθεαυτή σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού,

— η σύμπραξη κάλυπτε όλο σχεδόν το έδαφος της Κοινότητας,

— η κοινοτική αγορά χαρτονιού αποτελεί σημαντικό βιομηχανικό κλάδο με ετήσιο κύκλο εργασιών 2,5 περίπου δισεκατομμύρια ECU,

— οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην παράβαση καλύπτουν σχεδόν ολόκληρη την αγορά,

— η σύμπραξη λειτουργούσε με τη μορφή ενός συστήματος τακτικών θεσμοθετημένων συνεδριάσεων που αποσκοπούσαν στη λεπτομερέστατη ρύθμιση της κοινοτικής αγοράς χαρτονιού,

— ελήφθησαν περίπλοκα μέτρα για να συγκαλυφθεί η αληθινή φύση και η έκταση της αθέμιτης συνεργασίας (ανυπαρξία οποιωνδήποτε επίσημων πρακτικών ή εγγράφων για την PWG και την JMC· αποτροπή της τήρησης σημειώσεων· σκηνοθέτηση του χρόνου και της σειράς με την οποία αναγγέλλονταν οι αυξήσεις των τιμών για να μπορεί να υποστηριχθεί ότι "ακολουθούσαν" άλλες κ.λπ.),

— η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της.»

190 Επί πλέον, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, όπως προκύπτει από απάντηση της Επιτροπής σε γραπτή ερώτηση του Πρωτοδικείου, τα επιβληθέντα πρόστιμα είχαν ως βάση υπολογισμού για τις μεν επιχειρήσεις που θεωρούνται «επί κεφαλής» της συμπράξεως το 9 %, για τις δε λοιπές το 7,5 % του κύκλου εργασιών τον οποίο πραγματοποίησε καθεμιά από τις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990.

191 Πρέπει να τονισθεί, πρώτον, ότι, κατά την εκτίμηση του γενικού επιπέδου των προστίμων, η Επιτροπή ευλόγως λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι εξακολουθούν να εμφανίζονται σχετικά συχνά κατάφωρες παραβάσεις των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού και, επομένως, έχει τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος των προστίμων προκειμένου να ενισχύει το προληπτικό τους αποτέλεσμα. Κατά συνέπεια, το ότι η Επιτροπή επέβαλε στο παρελθόν πρόστιμα ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν της στερεί τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος αυτό, εντός των ορίων που τίθενται με τον κανονισμό 17, αν αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να κατοχυρωθεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού (βλ. ιδίως προαναφερθείσες αποφάσεις Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 105 έως 108, και ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 385).

192 Δεύτερον, η Επιτροπή ορθώς υποστήριξε ότι, λόγω των ιδιορρυθμιών της παρούσας υποθέσεως, δεν χωρεί απευθείας σύγκριση του γενικού επιπέδου των προστίμων που ισχύει στην επίδικη απόφαση με εκείνο που ίσχυε στην προηγούμενη πρακτική των αποφάσεων της Επιτροπής και ειδικότερα στην απόφαση Πολυπροπυλενίου, την οποία η ίδια η Επιτροπή κρίνει ως την πλέον παρεμφερή με την παρούσα. Συγκεκριμένα, αντιθέτως προς την υπόθεση που οδήγησε στην απόφαση Πολυπροπυλενίου, εδώ δεν ελήφθη υπόψη καμμία γενική ελαφρυντική περίσταση κατά τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων. Περαιτέρω, η λήψη μέτρων με τα οποία επιδιώκεται η απόκρυψη της υπάρξεως της συμπαιγνίας δείχνει ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν πλήρη επίγνωση του παρανόμου της συμπεριφοράς τους. Επομένως, δικαιολογημένα η Επιτροπή έλαβε υπόψη τα μέτρα αυτά κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, διότι συνιστούσαν ιδιαιτέρως σοβαρό στοιχείο αυτής, που τις διακρίνει έναντι άλλων παραβάσεων που έχει διαπιστώσει στο παρελθόν η Επιτροπή.

193 Τρίτον, πρέπει να τονισθεί η μακρά διάρκεια και ο κατάφωρος χαρακτήρας της διαπραχθείσας παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, η οποία διαπράχθηκε παρά την προειδοποίηση την οποία θα όφειλε να συνιστά η προηγούμενη πρακτική των αποφάσεων της Επιτροπής, και ιδίως η απόφαση Πολυπροπυλενίου.

194 Βάσει των στοιχείων αυτών, πρέπει να θεωρηθεί ότι τα κριτήρια που εκτίθενται στην αιτιολογική σκέψη 168 της αποφάσεως δικαιολογούν το καθορισθέν από την Επιτροπή γενικό επίπεδο των προστίμων. Ασφαλώς, όπως έκρινε ήδη το Πρωτοδικείο, τα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές, τα οποία δέχτηκε η Επιτροπή για τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων, μερικώς μόνον αποδείχθηκαν. Υπό το πρίσμα όμως των προεκτιθεμένων σκέψεων, το συμπέρασμα αυτό δεν είναι ικανό να επηρεάσει αισθητά την εκτίμηση της βαρύτητας της διαπιστωθείσας παραβάσεως. Συναφώς, το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις ανήγγελλαν όντως τις συμφωνούμενες ανατιμήσεις και ότι οι αναγγελλόμενες τιμές αποτελούσαν το σημείο αφετηρίας για τον καθορισμό των ατομικών τιμών των συναλλαγών αρκεί αφ' εαυτού για να διαπιστωθεί ότι η σύμπραξη ως προς τις τιμές είχε και ως σκοπό και ως αποτέλεσμα τον σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού. Επομένως, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι οι γενόμενες διαπιστώσεις σχετικά με τα αποτελέσματα της παραβάσεως δεν δικαιολογούν καμμία μείωση του καθορισθέντος από την Επιτροπή γενικού επιπέδου των προστίμων.

195 Εν όψει των προεκτεθέντων, πρέπει ν' απορριφθούν οι λόγοι ακυρώσεως ότι η παράβαση είχε περιορισμένα αποτελέσματα και ότι το γενικό επίπεδο των προστίμων ήταν υπερβολικό.

Επί του λόγου ακυρώσεως ότι δεν αιτιολογήθηκε προσηκόντως η άνοδος του γενικού επιπέδου των προστίμων

196 Η προσφεύγουσα διατείνεται ότι η απόφαση αντιπροσωπεύει άνοδο του γενικού επιπέδου των προστίμων κατά 25 % περίπου σε σχέση με τις προγενέστερες παρόμοιες αποφάσεις, ήτοι τις αποφάσεις Πολυπροπυλενίου και PVC και ότι η Επιτροπή έχει μεν την εξουσία να ανεβάζει το γενικό επίπεδο των προστίμων, όφειλε όμως να εκθέσει, στην απόφαση, τους λόγους που δικαιολογούν την άνοδο αυτήν.

197 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από την εξέταση του λόγου ακυρώσεως ότι το γενικό επίπεδο των προστίμων ήταν υπερβολικό (βλ. ιδίως σκέψη 192 ανωτέρω), το επίπεδο αυτό δικαιολογείται εν όψει των περιστάσεων της υποθέσεως και δεν μπορεί να συγκριθεί ευθέως με το επίπεδο των προστίμων το οποίο έχει ορίσει κατά το παρελθόν η Επιτροπή. Επιβάλλεται, επομένως, η διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν απέστη από την πρακτική των προηγουμένων αποφάσεών της, ώστε να οφείλει να αιτιολογήσει ειδικότερα την εκτίμησή της περί της βαρύτητας της παραβάσεως (βλ. ιδίως απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Νοεμβρίου 1975, 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1975, σ. 457, σκέψη 31).

198 Συνεπώς, ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί.

Επί των λόγων ακυρώσεως αφενός μεν περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, αφετέρου δε περί εσφαλμένου χαρακτηρισμού της προσφεύγουσας ως «επί κεφαλής»

Επιχειρήματα των διαδίκων

199 Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 170 της αποφάσεως, στις επιχειρήσεις που θεωρήθηκαν ως «επί κεφαλής» καταλογίστηκε ειδική ευθύνη, διότι «αποτελούσαν τους κυριότερους φορείς λήψης αποφάσεων και τους βασικούς υποκινητές της σύμπραξης».

200 Πρώτον, η αιτιολογία αυτή δεν αρκεί για να δικαιολογήσει το επιβληθέν πρόστιμο. «Υποκινητές της σύμπραξης» ήσαν οι επιχειρήσεις που ανέλαβαν την πρωτοβουλία αυτής, εχάρασσαν την πολιτική της και εξασφάλιζαν την τήρησή της από τους άλλους παραγωγούς. Το γεγονός και μόνον της συμμετοχής στις συνεδριάσεις της PWG δεν αρκεί για ν' αποδοθεί ο ρόλος αυτός. Η Weig άλλωστε δεν θεωρήθηκε ως μία από τους «επί κεφαλής», παρ' ότι μετείχε στις συνεδριάσεις της PWG από το 1988 και εντεύθεν. Η προσφεύγουσα αμφισβήτησε τον χαρακτηρισμό της ως «επί κεφαλής» με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Ωστόσο, παρά τα επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία τα οποία επικαλέστηκε, η απόφαση δεν διευκρίνισε περαιτέρω σε ποιους λόγους στήριζε τον ισχυρισμό αυτόν η Επιτροπή.

201 Η προσφεύγουσα αποκρούει το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η διαφορά μεταξύ των προστίμων (εκφραζομένων σε ποσοστό του κύκλου εργασιών) που επιβλήθηκαν στην προσφεύγουσα και στη Weig ήταν μικρότερη. Δεν είναι άλλωστε εις θέση ν' απαντήσει στο επιχείρημα αυτό, εφόσον η απόφαση δεν προσδιορίζει τί ποσοστό του κύκλου εργασιών χρησιμοποιήθηκε για την επιμέτρηση του επιβληθέντος σε κάθε επιχείρηση προστίμου.

202 Δεύτερον, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι αδικαιολόγητα, ούτως ή άλλως, της αποδόθηκε ο ρόλος του «επί κεφαλής». Ο ρόλος της υπήρξε ανέκαθεν παθητι-

κός ως προς τη διοργάνωση και λειτουργία της συμπράξεως και προσπάθησε πάντοτε να ακολουθήσει ανεξάρτητη πολιτική ανταγωνισμού. Ουδέποτε ενήργησε ως ιμάντας μεταβίβασης των αποφάσεων που ελαμβάνοντο εντός της PWG προς τους παραγωγούς που δεν εκπροσωπούνταν σ' αυτήν.

203 Τέλος, κατά το μέτρο που η προσφεύγουσα θεωρήθηκε ως μία από τους «επί κεφαλής», για τον λόγο ότι ήταν «μία από τις σημαντικότερες επιχειρήσεις παραγωγής», υπενθυμίζει ότι το μερίδιό της στην αγορά δεν υπερέβη, κατά την κρίσιμη περίοδο, το 6,5 %. Αντιθέτως, τα μερίδια αγοράς των άλλων επιχειρήσεων που θεωρήθηκαν ως οι σημαντικότεροι παραγωγοί περιελαμβάνοντο μεταξύ 10 και 20%.

204 Η Επιτροπή παραπέμπει στα επιχειρήματα τα οποία επικαλέστηκε στο πλαίσιο του λόγου ακυρώσεως ότι η παράβαση δεν μπορεί να καταλογιστεί στην προσφεύγουσα (βλ. ανωτέρω σκέψεις 105 και 106).

205 Υπενθυμίζει, ακολούθως, ότι η Weig δεν θεωρήθηκε ως μία από τους «επί κεφαλής», διότι δεν είχε διαδραματίσει τόσο σημαντικό ρόλο εντός της PG Paperboard όσο οι άλλοι μεγάλοι παραγωγοί (αιτιολογική σκέψη 170, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως). Και ναι μεν η Weig δεν θεωρήθηκε ως μία από τους «επί κεφαλής», η Επιτροπή έλαβε όμως υπόψη ότι είχε λάβει μέρος στις συνεδριάσεις της PWG. Γι' αυτό, το επιβληθέν στην Weig πρόστιμο είναι ελαφρώς μόνο κατώτερο εκείνου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

206 Η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας αναπτύχθηκε στο πλαίσιο ενός μόνου λόγου ακυρώσεως, περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως ως προς το ύψος του επιβληθέντος προστίμου. Η επιχειρηματολογία αυτή περιέχει στην πραγματικότητα δύο ξεχωριστούς λόγους ακυρώσεως, που θα εξετασθούν χωριστά.

— Επί της αιτιολογήσεως της επιμετρήσεως των κατ' ιδίαν προστίμων

207 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η προσφεύγουσα συντάχθηκε ιδίως με την κοινή ανάπτυξη ενός από τα θέματα που συζητήθηκαν από κοινού, και ειδικότερα εκείνο που αφορά την περιεχόμενη στην απόφαση αιτιολόγηση της επιμετρήσεως των κατ' ιδίαν προστίμων. Με τα δικόγραφά της ενώπιον του Πρωτοδικείου, υποστήριξε ότι η απόφαση ήταν ανεπαρκώς αιτιολογημένη, κατά το μέτρο που χαρακτήριζε την προσφεύγουσα ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως. Τόνισε όμως ότι της ήταν αδύνατο ν' απαντήσει σε ορισμένα επιχειρήματα της Επιτροπής, διότι η απόφαση δεν διευκρίνιζε τί ποσοστό του κύκλου εργασιών ελήφθη ως βάση της επιμετρήσεως των ατομικών προστίμων. Υπ' αυτές τις συνθήκες, τα προβληθέντα από την προσφεύγουσα κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση επιχειρήματα συνιστούν απλώς ανάπτυξη όσων περιέχονταν ήδη στα δικόγραφά της και δεν πρέπει να θεωρηθούν ως νέος ισχυρισμός κατά την έννοια του άρθρου 48, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας.

208 Κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας ατομικής αποφάσεως σκοπό έχει να επιτρέψει στον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει τον έλεγχό του επί της νομιμότητας της αποφάσεως και να παράσχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της, το δε περιεχόμενο της υποχρεώσεως αυτής εξαρτάται από τη φύση της περί ης πρόκειται πράξεως και από το πλαίσιο εντός του οποίου εκδόθηκε (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 11ης Δεκεμβρίου 1996, Τ-49/95, Van Megen Sports κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-1799, σκέψη 51).

209 Προκειμένου περί αποφάσεως που επιβάλλει, όπως η υπό κρίση, πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού, η έκταση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να προσδιορίζεται ιδίως με γνώμονα το γεγονός ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (προαναφερθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54).

210 Επί πλέον, κατά τον καθορισμό του ύψους κάθε προστίμου, η Επιτροπή διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υποχρεούται να εφαρμόζει προς τούτο κάποιον συγκεκριμένο μαθηματικό τύπο (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, Τ-150/89, Martinelli κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1165, σκέψη 59).

211 Τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη, στην απόφαση, για τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων και του ύψους των κατ' ιδίαν προστίμων παρατίθενται στις αιτιολογικές σκέψεις 168 και 169 αντιστοίχως. Όσον αφορά, περαιτέρω, τα κατ' ιδίαν πρόστιμα, η Επιτροπή εξηγεί, στην αιτιολογική σκέψη 170, ότι οι επιχειρήσεις που μετείχαν στην PWG εθεωρούντο, κατ' αρχήν, ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως, ενώ οι λοιπές επιχειρήσεις εθεωρούντο ως «απλά μέλη» της. Τέλος, στις αιτιολογικές σκέψεις 171 και 172, αναφέρει ότι τα ποσά των προστίμων που επιβλήθηκαν στη Rena και στη Stora πρέπει να είναι σημαντικά μειωμένα, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η συνεργασία τους με την Επιτροπή, και ότι άλλες οκτώ επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, μπορούν επίσης, σε μικρότερο βαθμό, να τύχουν κάποιας μειώσεως, διότι, στις απαντήσεις που έδωσαν στην κοινοποίηση των αιτιάσεων, δεν αμφισβήτησαν την ουσία των πραγματικών ισχυρισμών που διατύπωσε η Επιτροπή.

212 Με τα δικόγραφα που κατέθεσε στο Πρωτοδικείο, καθώς και με απάντησή της σε γραπτή του ερώτηση, η Επιτροπή εξήγησε ότι τα πρόστιμα υπολογίστηκαν βάσει του κύκλου εργασιών τον οποίον είχε πραγματοποιήσει καθεμιά από τις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990. Επιβλήθηκαν έτσι πρόστιμα έχοντα ως βάση υπολογισμού για τις μεν επιχειρήσεις που εθεωρούντο ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως το 9 %, για τις δε λοιπές το 7,5 % του ατομικού τους κύκλου εργασιών. Τέλος, η Επιτροπή έλαβε υπόψη το ενδεχόμενο πνεύμα συνεργασίας το οποίο επέδειξαν ορισμένες επιχειρήσεις κατά την ενώπιόν της διαδικασία. Γι' αυτόν τον λόγο, δύο επιχειρήσεις έτυχαν μειώσεως των προστίμων τους κατά τα δύο τρίτα, ενώ άλλες έτυχαν μειώσεως κατά το ένα τρίτο.

213 Όπως άλλωστε προκύπτει από προσκομισθέντα από την Επιτροπή πίνακα που περιέχει στοιχεία για τον καθορισμό του ύψους καθενός από τα κατ' ιδίαν πρό-

στιμα, ναι μεν αυτά δεν καθορίστηκαν εφαρμόζοντας κατ' αυστηρώς μαθηματικό τρόπο μόνο τα προαναφερθέντα αριθμητικά στοιχεία, τα εν λόγω όμως στοιχεία ελήφθησαν κατά σύστημα υπόψη κατά τον υπολογισμό των προστίμων.

214 Η απόφαση όμως δεν διευκρινίζει ότι τα πρόστιμα υπολογίστηκαν βάσει του κύκλου εργασιών τον οποίο είχε πραγματοποιήσει καθεμιά απο τις επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990. Επί πλέον, οι εφαρμοσθέντες βασικοί συντελεστές, του 9 % για τον υπολογισμό των προστίμων που εφαρμόστηκαν στις επιχειρήσεις που εθεωρούντο ως «επί κεφαλής» και του 7,5 % για τις θεωρούμενες ως «απλά μέλη», δεν μνημονεύονται στην απόφαση. Ούτε μνημονεύονται τα ποσοστά των μειώσεων που έγιναν στη Rena και στη Stora αφενός και στις άλλες οκτώ επιχειρήσεις αφετέρου.

215 Εν προκειμένω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 168 έως 172 της αποφάσεως — ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των λεπτομερώς παρατιθεμένων στην ίδια την απόφαση πραγματικών ισχυρισμών που στρέφονται καθ' εκάστου αποδέκτη της αποφάσεως — εκθέτουν επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της βαρύτητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, προαναφερθείσα απόφαση Petrofina κατά Επιτροπής, σκέψη 264).

216 Σ' αυτό το πλαίσιο, επισημαίνεται ότι, κατά την αιτιολογική σκέψη 170, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως, «στους "επί κεφαλής", δηλαδή στους μεγαλύτερους παραγωγούς χαρτονιού που συμμετείχαν στην PWG (Cascades, Finnboard, [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió και Stora), πρέπει να καταλογισθεί ειδική ευθύνη. Είναι σαφές ότι αποτελούσαν τους κυριότερους φορείς λήψης αποφάσεων και τους βασικούς υποκινητές της σύμπραξης».

217 Επί πλέον, η απόφαση περιγράφει εκτενώς τον κεντρικό ρόλο της PWG στη σύμπραξη (ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 36 έως 38 και 130 έως 132).

218 Προκύπτει επίσης ότι η απόφαση αιτιολογεί επαρκώς γιατί η προσφεύγουσα θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως μία από τους «επί κεφαλής». Άλλωστε, η Επιτροπή δηλώνει ότι έλαβε υπόψη το γεγονός ότι η Weig δεν φαίνεται να διαδραμάτισε τόσο σημαντικό ρόλο στη σύμπραξη όσο οι άλλοι παραγωγοί (αιτιολογική σκέψη 170, τρίτο εδάφιο), πράγμα που αιτιολογεί επαρκώς γιατί η προσφεύγουσα και η Weig δεν έτυχαν της ίδιας μεταχειρίσεως κατά την επιμέτρηση των προστίμων τους.

219 Δεύτερον, όταν το ύψος κάθε προστίμου καθορίζεται, όπως εν προκειμένω, βάσει συστηματικής εκτιμήσεως ορισμένων συγκεκριμένων στοιχείων, η μνεία καθενός από τους παράγοντες αυτούς στην απόφαση θα διευκόλυνε τις επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να εκτιμήσουν αφενός μεν αν η Επιτροπή υπέπεσε σε σφάλματα κατά την επιμέτρηση του κάθε προστίμου, αφετέρου δε αν το ύψος κάθε προστίμου δικαιολογείται με γνώμονα τα εφαρμοζόμενα γενικά κριτήρια. Εν προκειμένω, η μνεία καθενός από τους εν λόγω παράγοντες στην απόφαση, ήτοι του κύκλου εργασιών αναφοράς, του έτους αναφοράς, των ποσοστών που ελήφθησαν ως αφετηρία και των ποσοστών μειώσεως του ύψους των προστίμων, ουδόλως θα συνεπαγόταν έμμεση κοινολόγηση του συγκεκριμένου κύκλου εργασιών των αποδεκτριών της αποφάσεως επιχειρήσεων, κοινολόγηση δυναμένη να στοιχειοθετήσει παράβαση του άρθρου 214 της Συνθήκης. Και τούτο, διότι το τελικό ποσό κάθε κατ' ιδίαν προστίμου δεν προκύπτει, όπως τόνισε η ίδια η Επιτροπή, από αυστηρώς μαθηματική εφαρμογή των παραπάνω παραγόντων.

220 Όπως άλλωστε αναγνώρισε επ' ακροατηρίου η Επιτροπή, τίποτε δεν την εμπόδιζε να μνημονεύσει στην απόφαση τους παράγοντες που είχε λάβει κατά σύστημα υπόψη και τους οποίους κοινολόγησε κατά τη διάρκεια συνεντεύξεως Τύπου την οποία έδωσε την ημέρα της εκδόσεως αυτής της αποφάσεως. Υπενθυμίζεται, συναφώς, ότι, κατά πάγια νομολογία, η αιτιολογία αποφάσεως πρέπει να περιλαμβάνεται στο σώμα της αποφάσεως και ότι εξηγήσεις παρεχόμενες μεταγενεστέρως από την Επιτροπή δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη, πλην ειδικών περιστάσεων (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 2ας Ιουλίου 1992, Τ-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1931, σκέψη 131, και, στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση Hilti κατά Επιτροπής, σκέψη 136).

221 Παρά τις διαπιστώσεις αυτές, πρέπει να σημειωθεί ότι η περιεχομένη στις αιτιολογικές σκέψεις 167 έως 172 της αποφάσεως αιτιολόγηση της επιμετρήσεως του προστίμου δεν είναι λιγότερο λεπτομερής από εκείνες που περιέχονται στις προγενέστερες αποφάσεις της Επιτροπής που αφορούν παρόμοιες παραβάσεις. Καίτοι, όμως, ο λόγος περί πλημμελούς αιτιολογίας είναι δημοσίας τάξεως, η κοινοτική δικαιοσύνη δεν είχε διατυπώσει — κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως — καμμία επίκριση ως προς την ακολουθούμενη από την Επιτροπή πρακτική σχετικά με την αιτιολόγηση των επιβαλλομένων προστίμων. Μόνο στην απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, T-148/89, Tréfilunion κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1063, σκέψη 142), και σε άλλες δύο αποφάσεις εκδοθείσες αυθημερόν, T-147/89, Société métallurgique de Normandie κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1057, συνοπτική δημοσίευση), και T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1191, συνοπτική δημοσίευση), το Πρωτοδικείο τόνισε, για πρώτη φορά, ότι είναι επιθυμητό οι επιχειρήσεις να γνωρίζουν λεπτομερώς τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβάλλεται, χωρίς να είναι υποχρεωμένες προς τούτο να ασκήσουν δικαστική προσφυγή κατά της αποφάσεως της Επιτροπής.

222 Επομένως, όταν διαπιστώνει, σε μια απόφαση, παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού και επιβάλλει πρόστιμα στις επιχειρήσεις που έχουν μετάσχει σ' αυτήν, η Επιτροπή οφείλει, εφόσον έχει λάβει κατά σύστημα υπόψη ορισμένα βασικά στοιχεία προς καθορισμό του ύψους των προστίμων, να μνημονεύει τα στοιχεία αυτά στο σώμα της αποφάσεως, ώστε να παρέχει στους αποδέκτες της τη δυνατότητα να επαληθεύουν αν το ύψος του προστίμου καθορίστηκε προσηκόντως και να εκτιμούν μήπως ασκήθηκε διάκριση.

223 Υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις που επισημαίνονται στην παραπάνω σκέψη 221, και εν όψει του ότι η Επιτροπή έδειξε διατεθειμένη να παράσχει, κατά την ένδικη διαδικασία, κάθε πρόσφορη πληροφορία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων, η έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογήσεως του τρόπου υπολογισμού των προστίμων δεν πρέπει να θεωρηθεί, εν προκειμένω, ως παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως δικαιολογούσα την ολική ή μερική ακύρωση των επιβληθέντων προστίμων.

224 Κατά συνέπεια, ο παρών λόγος ακυρώσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

— Επί του χαρακτηρισμού της προσφεύγουσας ως «επί κεφαλής»

225 Επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ούτε το ότι μετείχε στις συναντήσεις της PWG. Ούτε αμφισβητεί τον κατ' ουσίαν αντίθετο στον ανταγωνισμό σκοπό της PWG ούτε την αντίθετη στον ανταγωνισμό συμπεριφορά την οποία διαπίστωσε η Επιτροπή.

226 Συνεπώς, χωρίς να είναι αναγκαίο να αποφανθεί επί του βασίμου του ισχυρισμού της Επιτροπής ότι η προσφεύγουσα πληφορούσε τις Papeteries de Lancey για τις αποφάσεις της PWG (βλ. αιτιολογική σκέψη 38, πέμπτο εδάφιο, της αποφάσεως), το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι ορθώς χαρακτηρίστηκε ως «επί κεφαλής» εν όψει του υπολογισμού του προστίμου.

227 Τονίζεται ότι δεν αποδείχθηκε ότι η προσφεύγουσα δεν διαδραμάτισε εντός της PWG εξ ίσου σημαντικό ρόλο με τις άλλες επιχειρήσεις που θεωρήθηκαν ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως (βλ. επίσης ανωτέρω σκέψεις 122 και 123).

228 Συναφώς, η προσφεύγουσα δεν προσκόμισε το παραμικρό στοιχείο που να αποδεικνύει ότι διαδραμάτισε ανέκαθεν παθητικό ρόλο εντός της PWG. Υπ' αυτές τις συνθήκες, δικαιολογημένα η Επιτροπή την αντιμετώπισε, κατά την επιμέτρηση του προστίμου, διαφορετικά απ' ό,τι την Weig, διότι αυτή είχε κοινοποιήσει στην Επιτροπή δήλωση του Roos, εκπροσώπου της Feldmühle στις συνεδριάσεις της PWG, με ημερομηνία 22 Μαρτίου 1993 (δήλωση που διαβιβάστηκε στην προσφεύγουσα, για ενδεχόμενες παρατηρήσεις της, με επιστολή της Επιτροπής της 1ης Ιουνίου 1993), που επιβεβαίωνε ότι η Weig είχε διαδραματίσει εντός της PWG λιγότερο σημαντικό ρόλο απ' ό,τι οι άλλοι συμμετέχοντες στις συνεδριάσεις αυτού του οργάνου.

229 Επομένως, η Επιτροπή, ορίζοντας για την προσφεύγουσα βασικό συντελεστή 9% του κύκλου εργασιών τον οποίο είχε πραγματοποιήσει στην κοινοτική

αγορά χαρτονιού το 1990, δεν την μεταχειρίστηκε δυσμενώς σε σχέση προς την Weig, για την οποία, σύμφωνα με τον προσκομισθέντα από την Επιτροπή πίνακα (βλ. σκέψη 213 ανωτέρω), όρισε βασικό συντελεστή 8%.

230 Επί πλέον, το ότι μια επιχείρηση, που αποδεικνύεται ότι μετέχει με τους ανταγωνιστές της σε συνεννόηση ως προς τις τιμές, δεν συμπεριφέρθηκε στην αγορά όπως είχε συμφωνήσει με τους ανταγωνιστές της δεν συνιστά κατ' ανάγκην στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη, ως ελαφρυντική περίσταση, κατά την επιμέτρηση του επιβλητέου προστίμου. Συγκεκριμένα, μια επιχείρηση που, παρά τη διαβούλευση με τους ανταγωνιστές της, ακολουθεί μια λίγο ως πολύ ανεξάρτητη πολιτική στην αγορά ενδέχεται απλώς να επιχειρεί να χρησιμοποιήσει τη σύμπραξη προς όφελός της.

231 Εν προκειμένω, τα παρεχόμενα από την προσφεύγουσα στοιχεία δεν δικαιολογούν την κρίση ότι η πραγματική συμπεριφορά της στην αγορά ήταν ικανή να αντιστρατευθεί τα αντίθετα στον ανταγωνισμό αποτελέσματα της διαπιστωθείσας παραβάσεως.

232 Είναι αδιαμφισβήτητο ότι έλαβε όντως μέρος στις εναρμονισμένες πρωτοβουλίες για τις τιμές αναγγέλλοντας στην αγορά τις συμφωνηθείσες ανατιμήσεις. Ήταν μάλιστα η πρώτη επιχείρηση που ανήγγειλε στη Γαλλία τις ανατιμήσεις του Μαρτίου/Απριλίου 1988 και του Απριλίου 1991 (βλ. πίνακες Β έως Ζ του παραρτήματος της αποφάσεως).

233 Ασφαλώς, δικαίως τονίζει ότι, όπως προκύπτει από τα παραρτήματα 109 και 117 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, άλλες επιχειρήσεις διαμαρτυρήθηκαν για τις τιμές που εφάρμοζε η προσφεύγουσα. Τέτοια όμως αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν μεμονωμένα παραδείγματα επιθετικής τιμολογιακής συμπεριφοράς δεν αποδεικνύουν ότι συμπεριφέρθηκε πάντοτε κατά τρόπο ανεξάρτητο στην αγορά.

234 Τονίζεται ότι η Επιτροπή παραδέχεται ρητά ότι ορισμένοι πελάτες επιτύγχαναν ευνοϊκούς όρους ή εκπτώσεις σε σχέση με τις αναγγελλόμενες τιμές (βλ. ιδίως αιτιολογική σκέψη 101, τελευταίο εδάφιο, της αποφάσεως). Επομένως, οι δηλώσεις ορισμένων πελατών, τις οποίες επικαλείται η προσφεύγουσα και κατά τις οποίες αυτή προσπάθησε πάντα να προσφέρει τους ανταγωνιστικότερους όρους τιμών, ουδόλως αποδεικνύουν συμπεριφορά αντίθετη προς εκείνη που είχε συμφωνηθεί με τις άλλες επιχειρήσεις.

235 Επί πλέον, η προσφεύγουσα παραδέχτηκε ρητά με τα δικόγραφά της ότι, κατά την καταλαμβανόμενη από την απόφαση χρονική περίοδο, αύξησε το μερίδιό της στην αγορά μόνο χάρη στην εξαγορά μονάδων παραγωγής. Επομένως, είναι όλως αστήρικτος ο ισχυρισμός ότι οι τιμές των συναλλαγών της ήσαν αισθητά κατώτερες από εκείνες των άλλων παραγωγών που μετείχαν στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές.

236 Εν όψει των προεκτεθέντων, ο λόγος ακυρώσεως ότι η προσφεύγουσα εσφαλμένα χαρακτηρίστηκε ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως πρέπει επίσης ν' απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως περί συνδρομής ελαφρυντικών περιστάσεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

237 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι, κατά την επιμέτρηση του προστίμου, η Επιτροπή δεν έλαβε προσηκόντως υπόψη τέσσερις ελαφρυντικές περιστάσεις.

238 Η πρώτη περίσταση είναι ότι οι άλλοι παραγωγοί του κλάδου άσκησαν στην προσφεύγουσα καταναγκασμό.

239 Η δεύτερη είναι ότι ακολουθούσε πολιτική ελεύθερου ανταγωνισμού.

240 Η τρίτη ήταν ότι συνεργάστηκε κατά τη διοικητική εξέταση. Η Επιτροπή δεν είχε το δικαίωμα να διακρίνει αναλόγως του αν η κάθε επιχείρηση είχε αμφισβητήσει ή όχι, κατά τη διοικητική διαδικασία, τους στρεφομένους κατ' αυτής πραγματικούς ισχυρισμούς.

241 Μείωση του προστίμου εις αντάλλαγμα της μη αμφισβητήσεως των πραγματικών ισχυρισμών της Επιτροπής ενέχει τον κίνδυνο να οδηγήσει σε ανακριβείς αποφάσεις, διότι οι επιχειρήσεις θα ωθούντο να μην αμφισβητούν τους εν λόγω ισχυρισμούς, ακόμη και αν διέθεταν αποδεικτικά στοιχεία πιστοποιούντα την ακρίβειά τους, απλώς και μόνον για να τύχουν ουσιώδους μειώσεως του ενδεχομένου προστίμου. Αυτό θα οδηγούσε στο να μετατεθεί η εξέταση των πραγματικών περιστατικών από το στάδιο της ενώπιον της Επιτροπής διαδικασίας στο της ενώπιον του κοινοτικού δικαστή, πράγμα που προφανώς θα έπληττε τον προβλεπόμενο στη Συνθήκη καταμερισμό των καθηκόντων.

242 Η στάση αυτή της Επιτροπής κυοφορεί διακρίσεις, αν ληφθούν υπόψη οι δυσχέρειες που συναρτώνται με τον προσδιορισμό των επιχειρήσεων που δεν αμφισβήτησαν τους πραγματικούς ισχυρισμούς της Επιτροπής. Διερωτώμενη για τους λόγους που ώθησαν την Επιτροπή να αντιμετωπίσει τη Sarrió ως επιχείρηση που δεν αμφισβήτησε τους πραγματικούς της ισχυρισμούς, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι τα πρακτικά της ενώπιον της Επιτροπής ακροάσεως προδίδουν ακριβώς τις εγγενείς δυσχέρειες της εφαρμογής ενός τέτοιου κριτηρίου.

243 Παρόμοιες δυσχέρειες δεν συναρτώνται προς κάποιο κριτήριο συνεργασίας βασιζόμενο στη συμβολή της επιχειρήσεως, διά της παραδόσεως υλικών και απτών αποδείξεων, στην έρευνα της υποθέσεως. Η προσφεύγουσα εξεδήλωσε πνεύμα συνεργασίας κατά τη διάρκεια της διοικητικής εξετάσεως, εφόσον παρέδωσε στην Επιτροπή όλα τα έγγραφα που είχε στην κατοχή της και της ανακοίνωσε σημαντικές πληροφορίες, όπως τις πληροφορίες σχετικά με τον αριθμό των συνεδριάσεων της PWG στις οποίες είχε μετάσχει. Η Επιτροπή, επομένως, όφειλε να λάβει υπόψη τη συνεργασία της όταν καθόριζε το ύψος του προστίμου.

244 Είναι αδιάφορο αν οι διαβιβασθείσες στην Επιτροπή αποδείξεις αποτελούσαν μέρος των απαντήσεων της προσφεύγουσας στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών τις οποίες είχε απευθύνει η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, όπως δείχνουν οι περιπτώσεις της Rena και της Stora, η Επιτροπή αποφάσισε να μειώσει τα πρόστιμα ακόμη και όταν τα αποδεικτικά στοιχεία είχαν προσκομιστεί εις απάντηση αιτήσεων βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17.

245 Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 30, 40, 93 και 170 της αποφάσεως, τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία προσκόμισε διαδραμάτισαν κρίσιμο ρόλο στην απόδειξη της παραβάσεως. Και αν ακόμη υποτεθεί ότι τα εν λογω αποδεικτικά στοιχεία δεν ήσαν κρίσιμα, ουδόλως μεταβάλλεται το γεγονός ότι η προσφεύγουσα, ούτως ή άλλως, συνεργάστηκε με την Επιτροπή για την απόδειξη της παραβάσεως.

246 Τέλος, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι η Επιτροπή παρέλειψε να λάβει υπόψη και μια τέταρτη ελαφρυντική περίσταση. Υπενθυμίζει ότι η Επιτροπή ασφαλώς δεν υποχρεούται, εν γένει, να λαμβάνει υπόψη την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων στις οποίες επιβάλλει πρόστιμα (προαναφερθείσα απόφαση ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 372). Πρέπει όμως, κατ' αυτήν, να λαμβάνεται υπόψη η οικονομική κατάσταση υπό συνθήκες όπως η παρούσα, όπου η πληρωμή του επιβληθέντος προστίμου στην προσφεύγουσα θα απειλούσε την επιχείρηση με πτώχευση.

247 Η Επιτροπή φρονεί ότι αντέκρουσε ήδη τις δύο πρώτες φερόμενες ελαφρυντικές περιστάσεις στο πλαίσιο των λόγων περί μη καταλογισμού της συμπράξεως στην προσφεύγουσα (βλ. ανωτέρω σκέψεις 105 και 106) και περί εσφαλμένου χαρακτηρισμού της προσφεύγουσας ως «επί κεφαλής» (βλ. ανωτέρω σκέψεις 204 επ.).

248 Ως προς την τρίτη από τις προβαλλόμενες περιστάσεις, υπενθυμίζει ότι η προσφεύγουσα δεν έχει κανένα συμφέρον να υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν είχε δικαίωμα, κατά τον υπολογισμό των προστίμων, να λάβει υπόψη το πνεύμα συνεργασίας των επιχειρήσεων που δεν αμφισβήτησαν τους πραγματικούς ισχυρισμούς της Επιτροπής.

249 Η καθής ισχυρίζεται ότι οφείλει να λαμβάνει υπόψη τη συνεργασία την οποία έχουν εκδηλώσει οι επιχειρήσεις, άπαξ η συνεργασία αυτή διευκόλυνε ουσιωδώς τη διαπίστωση της παραβάσεως (προαναφερθείσα απόφαση ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 393). Η μη αμφισβήτηση όμως των πραγματικών περιστατικών διευκολύνει, όπως και η προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων, την Επιτροπή στο έργο της αποδείξεως της παραβάσεως.

250 Η συνεκτίμηση της μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών εκ μέρους ορισμένων επιχειρήσεων δεν παράγει καμμία από τις σοβαρές συνέπειες τις οποίες προβάλλει η προσφεύγουσα. Όπως δείχνει η απόφαση, η Επιτροπή δεν στηρίχτηκε αποκλειστικά στα όσα ομολόγησαν οι επιχειρήσεις κατά των οποίων εστρέφετο η διοικητική της εξέταση. Περαιτέρω, τα πρακτικά τής ενώπιον της Επιτροπής ακροάσεως δεν περιέχουν κανένα στοιχείο που να επιβεβαιώνει τους φόβους της προσφεύγουσας περί κινδύνων δυσμενών διακρίσεων.

251 Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή αμφισβητεί ότι η προσφεύγουσα συνεργάστηκε ενεργά κατά την προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία. Αναφερόμενη στο σκεπτικό της αποφάσεως (αιτιολογικές σκέψεις 40 έως 102), αμφισβητεί επίσης ότι τα παραδοθέντα από την προσφεύγουσα έγγραφα απέβησαν ιδιαιτέρως χρήσιμα.

252 Τέλος, η Επιτροπή δεν υποχρεούται, κατά τον καθορισμό προστίμου, να λαμβάνει υπόψη την οικονομική κατάσταση της οικείας επιχειρήσεως (αποφάσεις του Δικαστηρίου IAZ κ.λπ. κατά Επιτροπής, όπ.π., σκέψεις 54 και 55, και, στην ίδια κατεύθυνση, της 12ης Ιουλίου 1984, 81/83, Busseni κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 2951, σκέψη 22). Η περίσταση αυτή, αντιθέτως, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο στάδιο της πληρωμής του προστίμου (προαναφερθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 135).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

253 Όσον αφορά τις δύο πρώτες περιστάσεις τις οποίες επικαλείται η προσφεύγουσα, διαπιστώθηκε ήδη (βλ. ανωτέρω σκέψεις 108 επ. και σκέψεις 225 επ.) ότι

η προσφεύγουσα δεν απέδειξε αφενός μεν ότι είχε μετάσχει στις συνεδριάσεις των οργάνων της PG Paperboard αποκλειστικώς υπό το κράτος καταναγκασμού, αφετέρου δε ότι προσπάθησε ανέκαθεν να ακολουθεί πολιτική ελεύθερου ανταγωνισμού.

254 Ως προς την τρίτη απο τις προβαλλόμενες περιστάσεις, ότι η προσφεύγουσα συνεργάστηκε με την Επιτροπή, υπενθυμίζεται ότι, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η επιχείρηση δεν παραδέχτηκε το βάσιμο κανενός από τους στρεφομένους κατ' αυτής πραγματικούς ισχυρισμούς.

255 Η Επιτροπή καλώς έκρινε ότι η απάντηση αυτή της προσφεύγουσας δεν συνιστά συμπεριφορά δικαιολογούσα μείωση του προστίμου λόγω συνεργασίας κατά τη διοικητική διαδικασία. Τέτοια μείωση δικαιολογείται μόνον εάν η συμπεριφορά διευκόλυνε την εκ μέρους της Επιτροπής διαπίστωση της παραβάσεως και, ενδεχομένως, τον τερματισμό της (βλ. προαναφερθείσα απόφαση ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 393).

256 Μια επιχείρηση που δηλώνει ρητά ότι δεν αμφισβητεί τους πραγματικούς ισχυρισμούς στους οποίους στηρίζει τις αιτιάσεις της η Επιτροπή ενδέχεται να θεωρηθεί ότι συμβάλλει στη διευκόλυνση του έργου της Επιτροπής που συνίσταται στη διαπίστωση και τη δίωξη των παραβάσεων των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού. Με τις αποφάσεις με τις οποίες διαπιστώνει παράβαση αυτών των κανόνων, η Επιτροπή δύναται να θεωρήσει ότι μια τέτοια συμπεριφορά συνιστά αναγνώριση των πραγματικών ισχυρισμών και, άρα, στοιχείο αποδείξεως του βασίμου αυτών. Μια τέτοια συμπεριφορά μπορεί, επομένως, να δικαιολογεί μείωση του προστίμου.

257 Άλλως έχουν τα πράγματα όταν μια επιχείρηση αμφισβητεί, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, τους βασικούς ισχυρισμούς που προβάλλει με αυτήν η Επιτροπή, δεν δίνει καμμία απάντηση ή απλώς δηλώνει ότι δεν λαμβάνει θέση επί των υπ' αυτής προβαλλομένων ισχυρισμών. Πράγματι, τηρώντας μια τέτοια στάση κατά τη διοικητική διαδικασία, η επιχείρηση δεν συμβάλλει στη διευκόλυνση του έργου της Επιτροπής που συνίσταται στη διαπίστωση και τη δίωξη των παραβάσεων των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού.

258 Επομένως, όταν η Επιτροπή δηλώνει, στην αιτιολογική σκέψη 172, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως, ότι δέχτηκε να μειώσει κατά ένα τρίτον το ποσό των προστίμων που επέβαλε στις επιχειρήσεις οι οποίες, με την απάντησή τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, δεν αμφισβήτησαν τους βασικούς πραγματικούς ισχυρισμούς που προέβαλε κατ' αυτών η Επιτροπή, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι μειώσεις αυτές μπορούν να θεωρηθούν επιτρεπτές μόνον εφόσον οι οικείες επιχειρήσεις δήλωσαν ρητά ότι δεν αμφισβητούσαν τους εν λόγω ισχυρισμούς.

259 Και αν ακόμη υποτεθεί ότι, μειώνοντας τα πρόστιμα που επέβαλε σε επιχειρήσεις που δεν είχαν δηλώσει ρητά ότι δεν αμφισβητούσαν τους πραγματικούς ισχυρισμούς, η Επιτροπή εφάρμοσε παράνομο κριτήριο, πρέπει να υπομνησθεί ότι η τήρηση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως πρέπει να συνδυάζεται με την τήρηση της αρχής της νομιμότητας, σύμφωνα με την οποία κανείς δεν μπορεί να επικαλείται υπέρ αυτού παρανομία που διαπράχθηκε προς όφελος τρίτου (βλ., π.χ., απόφαση του Δικαστηρίου της 4ης Ιουλίου 1985, 134/84, Williams κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου, Συλλογή 1985, σ. 2225, σκέψη 14). Επομένως, δεν μπορεί να γίνει δεκτή επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας, καθ' όσον με την επιδιώκει ακριβώς να της αναγνωρισθεί το δικαίωμα της παράνομης μειώσεως του προστίμου.

260 Ως προς το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι παρέδωσε στην Επιτροπή όλα τα έγγραφα που είχε στην κατοχή της και της κοινοποίησε σημαντικές πληροφορίες, επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα παραδέχεται ότι κοινοποίησε τα εν λόγω έγγραφα και πληροφορίες εις απάντηση του άρθρου 11 του κανονισμού 17. Κατά πάγια, όμως, νομολογία, η συνεργασία σε διοικητική εξέταση που δεν βαίνει πέραν των όσων επιβάλλουν οι υποχρεώσεις τις οποίες υπέχουν οι επιχειρήσεις δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφοι 4 και 5, του κανονισμού 17 δεν δικαιολογεί μείωση του προστίμου (βλ., π.χ., προαναφερθείσα απόφαση Solvay κατά Επιτροπής, σκέψεις 341 και 342).

261 Δεν ευσταθεί ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι οι παραχωρηθείσες στη Stora και τη Rena μειώσεις του προστίμου δείχνουν ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη συνεργασία συνιστάμενη στην απάντηση σε αιτήσεις παροχής πληροφοριών.

262 Συγκεκριμένα, η Stora προσκόμισε στην Επιτροπή δηλώσεις που περιείχαν λεπτομερέστερη περιγραφή της φύσεως και του αντικειμένου της παραβάσεως, της λειτουργίας των διαφόρων οργάνων της PG Paperboard και της συμμετοχής των διαφόρων παραγωγών στην παράβαση. Με τις δηλώσεις αυτές, η Stora παρέσχε πληροφορίες που έβαιναν κατά πολύ πέραν όσων την προσκόμιση μπορεί να αξιώσει η Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17.

263 Όσο για τη Rena, η προσφεύγουσα δεν αμφισβήτησε την περιεχόμενη στην αιτιολογική σκέψη 171, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως επισήμανση ότι η επιχείρηση «παρέσχε εθελοντικά στην Επιτροπή σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία».

264 Από τις προεκτιθέμενες σκέψεις προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν είχε την υποχρέωση να μειώσει το ποσό του προστίμου το οποίο επέβαλε στην προσφεύγουσα λόγω συνεργασίας της κατά τη διοικητική διαδικασία.

265 Τέλος, ως προς την τέταρτη ελαφρυντική περίσταση, λόγω φερομένης αδυναμίας της προσφεύγουσα να πληρώσει το πρόστιμο που της επιβλήθηκε, αρκεί να διαπιστωθεί ότι εναπόκειται στην Επιτροπή να κρίνει, εφόσον συντρέχει λόγος και λαμβανομένης υπόψη της τωρινής οικονομικής καταστάσεως των επιχειρήσεων, αν ενδείκνυται η χορήγηση προθεσμίας για την καταβολή ή η καταβολή σε δόσεις (προαναφερθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 135).

266 Επομένως, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί.

267 Εν όψει του συνόλου των προεκτεθέντων πρέπει ν' απορριφθεί η προσφυγή.

Επί των δικαστικών εξόδων

268 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Επειδή η προσφεύγουσα ηττήθηκε, πρέπει να καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδα, περιλαμβανομένων και των εξόδων της διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της Επιτροπής.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τρίτο πενταμελές τμήμα),

αποφασίζει:

1) **Απορρίπτει την προσφυγή.**

2) **Καταδικάζει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα, περιλαμβανομένων και των εξόδων της διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων.**

Vesterdorf Briët Lindh

Potocki Cooke

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 14 Μαΐου 1998.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

B. Vesterdorf

Περιεχόμενα

Ιστορικό της διαφοράς ..... II - 932

Διαδικασία ..... II - 939

Αιτήματα των διαδίκων ..... II - 941

Επί του αιτήματος ακυρώσεως της αποφάσεως ..... II - 942

Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής των δικαιωμάτων του αμυνομένου ..... II - 942

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 942

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 943

Επί του λόγου ακυρώσεως περί παραβάσεως της υποχρεώσεως εμπιστευτικότητας .. II - 948

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 948

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 949

Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής της αρχής της συλλογικότητας ..... II - 949

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 949

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 950

Επί του λόγου ακυρώσεως ότι το ανακοινωθέν Τύπου της Επιτροπής της 13ης Ιουλίου 1994 διίσταται από την απόφαση ..... II - 952

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 952

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 953

Επί του λόγου ακυρώσεως περί αδυναμίας καταλογισμού της συμπράξεως στην προσφεύγουσα ..... II - 955

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 955

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 961

Επί του λόγου ακυρώσεως ότι δεν μπορεί να καταλογιστεί στην Cascades η συμπεριφορά της Duffel και της Djupafors πριν από την εξαγορά αυτών των επιχειρήσεων . II - 966

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 966

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 969

Επί του αιτήματος ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου ..... II - 975

Επί των λόγων ακυρώσεως ότι αφενός μεν η παράβαση είχε περιορισμένα αποτελέσματα, αφετέρου δε το γενικό επίπεδο των προστίμων ήταν υπερβολικό ..... II - 975

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 975

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 978

— Επί των αποτελεσμάτων της παραβάσεως ..... II - 978

— Επί του γενικού επιπέδου των προστίμων ..... II - 982

Επί του λόγου ακυρώσεως ότι δεν αιτιολογήθηκε προσηκόντως η άνοδος του γενικού επιπέδου των προστίμων ..... II - 986

Επί των λόγων ακυρώσεως αφενός μεν περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, αφετέρου δε περί εσφαλμένου χαρακτηρισμού της προσφεύγουσας ως «επί κεφαλής» ..... II - 987

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 987

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 988

— Επί της αιτιολογήσεως της επιμετρήσεως των κατ' ιδίαν προστίμων ..... II - 989

— Επί του χαρακτηρισμού της προσφεύγουσας ως «επί κεφαλής» ..... II - 994

Επί του λόγου ακυρώσεως περί συνδρομής ελαφρυντικών περιστάσεων ..... II - 996

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 996

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 999

Επί των δικαστικών εξόδων ..... II - 1003